

Beretning afgivet af Udvalget til Valgs Prøvelse den 16. december 2015

Beretning

om

klager i forbindelse med folkeafstemning den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning

Ved en folkeafstemning er det social- og indenrigsministeren, der, jf. § 102 i lov om valg til Folketinget, opgør resultatet af folkeafstemningen og bekendtgør det i Statstidende, jf. UVP, alm. del – bilag 25. Folketinget skal således ikke afgive indstilling om godkendelse af en folkeafstemning. Folketinget har alene den parlamentariske kontrol, hvilket indebærer en stillingtagen til den enkelte klage, herunder om der er sket en tilsidesættelse af de gældende regler, og/eller om der er behov for at ændre gældende regler og procedurer, jf. § 103 i lov om valg til Folketinget.

Social- og indenrigsministeren har til Folketinget fremsendt 24 rettidigt indgivne klager vedrørende folkeafstemningen om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning, der fandt sted den 3. december 2015.

Udvalget har behandlet klagerne i 1 møde. En beskrivelse af den enkelte klage og et uddrag af den pågældende kommunes udtalelse og af ministeriets kommentarer samt udvalget stilling til den enkelte klagesag følger nedenfor.

De enkelt klagesager

1) *Martin Kjær Skou, Marit Astrup, Mads Wedel-Ibsen, Susanne Jørgensen, Martin M. Jørgensen, Hans Houmøller og Carl Eistrup* har i perioden fra den 30. november 2015 til og med den 4. december 2015 indgivet klager, der alle vedrører formuleringen af valgkort henholdsvis stemmesedler til folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning.

Martin Kjær Skou, Marit Astrup, Mads Wedel-Ibsen, Susanne Jørgensen, Martin M. Jørgensen og Hans Houmøller har klaget over brugen af ordet »omdannelse«, idet de har anført, at de anser ordet »omdannelse« for ukorrekt, og at man i stedet burde have anvendt ordet »afskaffelse«. Flere af disse klager har endvidere anført, at det ikke fremgår, at folkeafstemningen vedrører EU-forhold. Carl Eistrup har klaget over stemmesedlens udformning, idet han har anført, at der ikke er anvendt korrekt dansk.

a. For så vidt angår spørgsmålet om formuleringen af valgkort til folkeafstemningen den 3. december 2015 om

omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning har Social- og Indenrigsministeriet oplyst følgende:

»§ 96, stk. 2, 1. pkt., i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, lyder således:

»§ 96. [...]

Stk. 2. Når dagen for en folkeafstemning er fastsat, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en valglister over kommunens vælgere og udsende valgkort i overensstemmelse med reglerne i kapitel 4 for folketingsvalg. [...]

Stk. 3. [...]

Folketingsvalglovens § 20, sidste pkt., lyder således:

»§ 20. [...] Valgkortet skal indeholde oplysning om vælgerens navn og adresse, nummer på valglisten samt om afstemningsstedets beliggenhed og dag og tid for afstemningen.«

Som det fremgår af folketingsvalglovens § 96, stk. 2, er det kommunalbestyrelserne, der står for udarbejdelse og udsendelse af valgkort. I praksis benytter kommunerne en databehandler, som på vegne af kommunerne udskriver valgkort og eventuelt afleverer disse til postbesørgelse. Alle kommuner med undtagelse af Aarhus Kommune benytter virksomheden KMD A/S til denne opgave.

Ud over de i folketingsvalglovens § 20 udtrykkeligt nævnte oplysninger må det efter Social- og Indenrigsministeriets opfattelse være en forudsætning, at det også fremgår af valgkortene, at der er tale om en folkeafstemning. Det er imidlertid ikke reguleret i valglovgivningen, hvilke oplysninger der kan fremgå af et valgkort om afstemningens tema. Det må dog forudsættes, at en given tekst er objektiv og neutral.

Forud for folkeafstemningen blev Social- og Indenrigsministeriet kontaktet af KMD A/S, der anmodede ministeriet om et forslag til den tekst, der skulle angives øverst på valgkortene til folkeafstemningen. KMD A/S foreslog i den forbindelse teksten »Folkeafstemning om omdannelse af retsforbeholdet 3. december 2015« og oplyste endvidere, at der

for den pågældende tekst var en teknisk begrænsning på maksimum 32 tegn fordelt over to linjer. På baggrund heraf meddelte Social- og Indenrigsministeriet KMD A/S, at ministeriet ikke havde bemærkninger til den foreslåede tekst.

Det kan hertil bemærkes, at den foreslåede tekst efter Social- og Indenrigsministeriets opfattelse er objektiv og neutral, idet den inden for de ovennævnte tekniske begrænsninger følger titlen på det lovforslag, der blev afholdt folkeafstemning om. Se nærmere herom nedenfor.

På den baggrund er udformningen af valgkortene efter Social- og Indenrigsministeriets opfattelse sket i overensstemmelse med valglovgivningen.«

b. For så vidt angår spørgsmålet om formuleringen af stemmesedler til folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning har Social- og Indenrigsministeriet oplyst følgende:

»Folketingsvalglovens § 98 lyder således:

»§ 98. På stemmesedlerne ved folkeafstemninger skal klart adskilt være trykt ordene »Ja« og »Nej«.

Stk. 2. Social- og indenrigsministeren fastsætter nærmere regler om stemmesedlernes indhold og udformning.«

Af folketingsvalglovens § 99, stk. 3, fremgår følgende om stemmeafgivningen ved folkeafstemninger:

»§ 99. [...]

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Ved stemmeafgivningen sætter vælgere, der stemmer for lovforslaget eller loven, et kryds ved ordet »Ja« på stemmesedlen, mens vælgere, der stemmer imod, sætter et kryds ved ordet »Nej«. Ved opslag i stemmerummet skal der gives vælgerne vejledning herom.

Stk. 4. [...]

De nærmere regler om stemmesedlernes indhold og udformning er fastsat i bekendtgørelse nr. 185 af 8. marts 2011 om stemmesedler til brug ved folkeafstemninger. Af bekendtgørelsens § 4 fremgår følgende:

»§ 4. På stemmesedlerne anføres øverst til højre med små typer en betegnelse for den opstillingskreds, til hvilken de er bestemt. Umiddelbart under denne betegnelse anføres, ligeledes med små typer, dato og år for afstemningen. Umiddelbart under betegnelsen for dato og år for afstemningen, begyndende fra stemmesedlens venstre kant, anføres med fede typer titlen og med almindelige typer en eventuel undertitel på det lovforslag eller den lov, der stemmes om.«

Det bemærkes, at det lovforslag, der blev afholdt folkeafstemning om, var lovforslag nr. L 29, der blev fremsat den 8. oktober 2015 af udenrigsministeren med titlen »Forslag til lov om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning«. Lovforslaget har ingen undertitel.

Det følger således af § 4 i bekendtgørelse nr. 185 af 8. marts 2011 om stemmesedler til brug ved folkeafstemninger, at der øverst på stemmesedlen til folkeafstemningen om det lovforslag, der blev holdt folkeafstemning om den 3. december 2015, skal være angivet lovforslagets titel »Forslag til lov om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning«.

Social- og Indenrigsministeriet udsendte forud for folkeafstemningen en skabelon til valgbestyrelserne til brug ved trykningen af stemmesedlerne til folkeafstemningen. Ska-

belonen var i overensstemmelse med de regler, der er fastsat i bekendtgørelsen om stemmesedler til brug ved folkeafstemninger. Skabelonen er optrykt i Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning som bilag 3.

For så vidt angår formuleringen af titlen på lovforslaget har Udenrigsministeriet i en udtalelse af 8. december 2015 oplyst følgende:

»Lovforslagets titel er »lov om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning«. Det fremgår af § 4 i bekendtgørelse nr. 185 af 8. marts 2011 om stemmesedler til brug ved folkeafstemninger, at lovforslagets titel anføres på stemmesedlen.

Lovforslaget vedrører efter sit indhold en omdannelse af det eksisterende danske retsforbehold til den tilvalgsordning, som er beskrevet i et bilag til forbeholdsprotokollen, jf. artikel 8, stk. 1, i Protokol nr. 22 om Danmarks Stilling (forbeholdsprotokollen). Såfremt man fra dansk side havde ønsket en afskaffelse af retsforbeholdet, skulle der i stedet have været henvist til forbeholdsprotokollens artikel 7. I dette tilfælde ville Danmark fremadrettet blive fuldt omfattet af hele samarbejdet om retlige og indre anliggender. En omdannelse af forbeholdet efter forbeholdsprotokollens artikel 8, stk. 1, ændrer derimod ikke på udgangspunktet om, at Danmark fortsat vil have et forbehold og således som udgangspunkt ikke deltage i – og ikke blive bundet af – EU-retsakter om retlige og indre anliggender. Omdannelsen til en tilvalgsordning ville derimod som noget nyt indebære, at Danmark – sag for sag – ville få ret til at træffe beslutning om at deltage i samarbejdet om den pågældende retsakt.

Lovforslagets titel indeholder ingen reference til den procedure, hvorefter forslaget behandles. Dette er helt i overensstemmelse med praksis. Ingen af de lovforslag, der har været sendt til folkeafstemning, har haft en henvisning til grundlovens § 20 og/eller spørgsmålet om suverænitetsafgivelse i titlen. Derimod fremgår det som nævnt både af lovforslagets almindelige og specielle bemærkninger, at grundlovens § 20 finder anvendelse.

Det bemærkes, at regeringen forud for folkeafstemningen lancerede en større oplysningskampagne med hjemmesiden www.3december.dk, hvor borgere har kunnet finde oplysninger og baggrund om folkeafstemningen, herunder om EU-samarbejdet vedrørende retlige og indre anliggender.«

På den baggrund er udformningen af stemmesedlerne efter Social- og Indenrigsministeriets opfattelse sket i overensstemmelse med valglovgivningen.«

Udvalget noterer sig, at valgkort og stemmesedler er udformet i overensstemmelse med lovgivningen og Folketingets vedtagelser.

2) *Christian Jahnsen* har den 1. december 2015 klaget over formuleringen på valgkortene til folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning. *Christian Jahnsen* har klaget over formuleringen »Folkeafstemning om omdannelse af retsforbeholdet«, idet *Christian Jahnsen* har anført, at formuleringen ikke er neutral og i øvrigt er ukorrekt. Ifølge *Christian Jahnsen*

havde en korrekt formulering været »Afskaffelse af retsforbeholdet«. Christian Jahnsen har endvidere klaget over hjemmesiden www.3december.dk, der efter Christian Jahnsens opfattelse er partisk i formuleringer såvel som grafiske elementer.

Social- og Indenrigsministeriet har, for så vidt angår den del af klagen, der vedrører formuleringen på valgkortene til folkeafstemningen den 3. december 2015, henvist til ministeriets udtalelse i forbindelse med syv andre klager vedrørende samme spørgsmål, jf. ovenfor under nr. 1. Klagen giver ikke ministeriet anledning til yderligere bemærkninger hertil.

For så vidt angår den del af klagen, der vedrører hjemmesiden www.3december.dk, har Social- og Indenrigsministeriet oplyst, at den pågældende hjemmeside er en del af regeringens oplysningskampagne om folkeafstemningen den 3. december 2015. Det bemærkes i den forbindelse, at det er ministeriets opfattelse, at spørgsmål om den generelle tilrettelæggelse af regeringens oplysningskampagne om folkeafstemningen falder uden for området for klager over folkeafstemninger efter § 103 i lov om valg til Folketinget, jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014.

Social- og Indenrigsministeriet har endvidere i den anledning oplyst, at Justitsministeriet i en udtalelse af 8. december 2015 har oplyst følgende:

»Justitsministeriet kan indledningsvist bemærke, at ministeriet er enig med Indenrigs- og Socialministeriet i, at spørgsmålet om tilrettelæggelse af oplysningsindsatsen om folkeafstemningen falder uden for området for klager over valgbehandlingen efter folketingsvalglovens § 103.

Justitsministeriet kan endvidere oplyse, at formålet med oplysningsindsatsen – der bestod af hjemmesiden www.3december.dk, en pjece og en kort animationsfilm – var at give et faktuel og oplysende billede af indholdet af afstemningen. Med andre ord var formålet, at den enkelte vælger havde mulighed for at sætte sig ind i, hvorfor folkeafstemningen blev afholdt, og hvad et ja eller et nej ville betyde for dansk ret og for Danmarks fremtidige samarbejde i EU på retsområdet.«

Udvalget henviser, for så vidt angår den del af klagen, der vedrører valgkortet, til udvalgets bemærkninger til de syv klager omtalt under nr. 1. For så vidt angår den del af klagen, der vedrører hjemmesiden www.3december.dk, falder den uden for området for klager efter valglovens § 103.

3) *Kashan Hussain* har den 4. december 2015 klaget over stemmesedlens ordlyd. Af klagen fremgår bl.a. følgende:

»Jeg er meget skuffet over den måde man har ført stemmesedlens ordlyd på idag d. 3. december 2015. Jeg har haft meget tvivl om jeg skulle vælge ja, eller nej. Som det fremgår af resultatet vinder NEJ-siden. Men i virkeligheden, efter ordlyden, har vælgerne valgt at beholde retsforbeholdet, som det ser ud. Ordlyden lyder »Stem NEJ til lovforslaget om at afskaffe retsforbeholdet«. Det betyder jo at man stemmer nej til at man skal afskaffe retsforbeholdet, og ikke nej til at man skal forsætte med at have retsforbeholdet.

[...]

Der kan være stor tvivl om hvilken forståelse demokratiet har haft når der blev stemt. Man har snydt folket i denne sammenhæng.«

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning henvist til ministeriets udtalelse af 11. december 2015 i forbindelse med syv andre klager vedrørende samme spørgsmål, jf. ovenfor under nr. 1.

Social- og Indenrigsministeriet har endvidere oplyst, at følgende fremgår af § 101, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014:

»§ 101. Afslutningen af afstemningen på afstemningsstedet, den foreløbige og endelige optælling af stemmerne og indberetningen til social- og indenrigsministeren om afstemningen sker i overensstemmelse med reglerne i kapitel 9 for folketingsvalg med de ændringer, der følger af afstemningens karakter, jf. dog stk. 2.«

Folketingsvalglovens § 74, stk. 3, 1. pkt., lyder således:

»§ 74. [...]

Stk. 3. Formanden for valgbestyrelsen sender en kopi af valgbogen med bilag tillige med en stemmeseddel, der ikke er udleveret, til social- og indenrigsministeren. [...]

Social- og Indenrigsministeriet har i overensstemmelse med ovenstående bestemmelse modtaget stemmesedler fra alle valgbestyrelser i de 92 opstillingskredse. Ministeriet har gennemgået samtlige modtagne stemmesedler og kan konstatere, at der på alle stemmesedler er anført »Forslag til lov om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning«. Ministeriet har således endvidere konstateret, at ingen af de modtagne stemmesedler har den af klager anførte ordlyd.

Udvalget tager det af Social- og Indenrigsministeriet oplyste til efterretning.

4) *Erik Thomsen* har den 3. december 2015 klaget over Herning Kommune i forbindelse med afgivelse af stemme på afstemningsstedet Hammerum Hallen til folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning.

Klagen vedrører en tilforordnet vælger, der efter klagers opfattelse har forsøgt at påvirke afstemningen ved at sige »ja« i forbindelse med udleveringen af stemmesedlen til klager. Efter klagers opfattelse burde Herning Kommune have sikret sig, at de tilforordnede vælgere var bekendt med, at de har pligt til at optræde neutrale.

Herning Kommune har sammen med klagen indsendt en udtalelse vedrørende sagen og har ikke haft yderligere bemærkninger. Af udtalelsen fremgår bl.a., at Herning Kommune har kontaktet afstemningsstedet, der ikke har noteret sig episoden, idet ingen vælgere har klaget dér. Det fremgår desuden af udtalelsen, at lederen af afstemningsstedet har forhørt sig blandt de tilforordnede vælgere, hvilket ikke har resulteret i en afklaring af det passerede. Endelig fremgår det af udtalelsen, at lederen af afstemningsstedet på baggrund af klagers henvendelse til Herning Kommune blev bedt om at indskærpe reglerne vedrørende valgagitation for at sikre, at ingen vælgere kunne føle sig udsat for agitation på afstemningsstedet.

Social- og Indenrigsministeriet har oplyst, at det følger af § 99, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalglo-

ven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at afstemningen på afstemningsdagen finder sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 om folketingsvalg.

I kapitel 7 i folketingsvalgloven fremgår følgende af § 50, 3. pkt., og § 51, stk. 1, 1. pkt.:

»§ 50. [...] Valgstyrerne påser, at vælgerne ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. [...]«

»§ 51. De personer, der forestår afstemningen, må ikke under afstemningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme på. [...]«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 7.5 bl.a. følgende:

»Påbuddet for valgstyrerne om at sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation, blev ved en lovændring i 2012 (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) udstrakt til også at gælde enhver anden form for holdningsmæssig påvirkning. Der er dog alene tale om en kodificering af de almindelige valgtrelige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling, som valgstyrerne hidtil også er blevet påbudt at bidrage til at opretholde i ministeriets vejledninger om afholdelse af valg og folkeafstemninger. Forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgeren indebærer således, at der ikke må uddeles propagandamateriale eller hænges valgplakater op eller på anden måde udøves egentlig valgagitation i de nævnte lokaliteter eller de umiddelbare adgangsveje hertil, f.eks. gange, trapper samt efter omstændighederne skolegårde og lignende. [...]«

[...]

Derimod må valgstyrene og tilforordnede vælgere samt kommunalt ansatte, der deltager i afviklingen af afstemningen, dvs. valgstyrene og tilforordnede og kommunalt ansatte, overhovedet ikke bære politiske emblemer, mærkater eller lignende. De må heller ikke bære mærkater, emblemer eller lignende, der agiterer for et bestemt synspunkt i forhold til aktuelle politiske spørgsmål eller i øvrigt giver udtryk for en bestemt politisk holdning eller lignende.«

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig, at lederen af afstemningsstedet på baggrund af klagers henvendelse til Herning Kommune blev bedt om at indskærpe reglerne vedrørende valgagitation for at sikre, at ingen vælgere kunne føle sig udsat for agitation på afstemningsstedet.

Herning Kommunes udtalelse giver ikke Social- og Indenrigsministeriet anledning til bemærkninger.

Udvalget tager det af Social- og Indenrigsministeriet og Herning Kommune oplyste til efterretning.

5) *Eli Thue Svensmark* har den 4. december 2015 klaget over Holbæk Kommune og afstemningsstedet Isefjordsskolen i forbindelse med afgivelse af stemme til folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning.

Eli Thue Svensmark observerede på Isefjordsskolen den 3. december 2015 kl. ca. 15.30 tre tilforordnede vælgere i

færd med at låse en stemmekasse. Efter klagers opfattelse havde stemmekassen været ulåst indtil da. Klager har oplyst, at han påtalte dette over for valgformanden og valgsekretæren på Isefjordsskolen og efterfølgende klagede til valgbestyrelsen.

Holbæk Kommune har i anledning af klagen den 9. december 2015 bl.a. oplyst, at en af valgstyrerne på afstemningsstedet Isefjordsskolen på valgdagen kort før kl. 16 konstaterede, at en af de tre stemmekasser, der var i brug på stedet, ikke var behørigt aflåst. Stemmekassen var forsynet med en aflåst hængelås, men ved en meget beklagelig fejl gik låsen kun igennem det ene af de to »øjer« på stemmekassen. Da valgstyrerens blev opmærksom på fejlen, udbedrede han denne sammen med en tilforordnet vælger under overværelse af valgsekretæren. Valgsekretariatet blev orienteret om fejlen samme aften, og valgbestyrelsen blev orienteret den 4. december 2015.

Holbæk Kommune har desuden oplyst, at stemmekassen ikke har været behørigt aflåst i tidsrummet fra kl. 9.00, hvor afstemningen åbnede, til kort før kl. 16.00. Dette er noteret i afstemningsbogen og valgbogen. Stemmekassen har i dette tidsrum været under observation af mindst to valgstyrene eller tilforordnede vælgere.

Endelig har Holbæk Kommune oplyst, at der både i forbindelse med optællingen på valgaftenen og under fintællingen har været ekstra opmærksomhed på afstemningsstedet på grund af hændelsen. På baggrund af optællingsresultatet på såvel afstemningsdagen som fintællingsdagen er det kommunens vurdering, at fejlen ikke har haft nogen indflydelse på valghandlingen.

Holbæk Kommune har beklaget hændelsen og har oplyst, at kommunen ser med stor alvor på, at det ikke ved afstemningens begyndelse blev sikret, at alle stemmekasser var behørigt aflåst, og kommunen har indskærpet, at en sådan fejl ikke må gentage sig.

Social- og Indenrigsministeriet har oplyst, at det følger af § 99, stk. 1, i lov om valg til Folketinget, jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at afstemningen på afstemningsdagen finder sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 45, stk. 2, 4. og 5. pkt., lyder således:

»§ 45. [...]«

Stk. 2. [...] Stemmekasser skal være indrettet således, at ingen stemmeseddel kan tages ud, uden at stemmekassen åbnes. Stemmekasser skal kunne låses eller forsegles.«

Af folketingsvalglovens § 46, stk. 2, fremgår følgende:

»§ 46. [...]«

Stk. 2. Inden stemmeafgivningens begyndelse skal tilforordnede vælgere vise de tilstedeværende, at stemmekasserne er tomme. Derefter skal kasserne straks låses eller forsegles.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 7.1. bl.a. følgende:

»Stemmekasserne skal være indrettet således, at ingen stemmeseddel kan tages ud, uden at stemmekassen åbnes.

Stemmekasserne skal kunne låses eller forsegles. Se lovens § 45, stk. 2. Lukning af stemmekasser med plastikstrips eller andet materiale, der kan klippes op og erstattes af nye, er ikke tilstrækkeligt.»

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig, at Holbæk Kommune har beklaget hændelsen, at kommunen ser med stor alvor på fejlen, og at kommunen har indskærpet, at en sådan fejl ikke må gentage sig. Ministeriet kan i den forbindelse tilslutte sig grundlaget for kommunens beklagelse af den alvorlige fejl.

Holbæk Kommunes udtalelse giver herefter ikke Social- og Indenrigsministeriet anledning til yderligere bemærkninger.

Udvalget tilslutter sig Holbæk Kommunes beklagelse. Udvalget tilslutter sig endvidere, at kommunen har indskærpet, at en sådan fejl ikke må gentage sig.

6) *Ebbe Peter Nielsen* har den 6. december 2015 klaget over Køge Kommune og afstemningsstedet Møllebo Plejecenter i forbindelse med afgivelse af stemme til folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning.

Det fremgår af klagen, at Ebbe Peter Nielsen på afstemningsdagen kl. ca. 18.45 var mødt frem på afstemningsstedet Møllebo Plejecenter for at afgive sin stemme. Klager blev imidlertid afvist med den begrundelse, at han ifølge den elektroniske valgliste havde afgivet sin stemme kl. 09.08. Klager afviste, at han havde afgivet sin stemme.

Køge Kommune har i anledning af klagen ved e-mail af 9. december 2015 bekræftet Ebbe Peter Nielsens beskrivelse af hændelsen og har i den forbindelse bl.a. oplyst, at kommunen den 8. december 2015 på det pågældende afstemningssted har foretaget en gennemgang af samtlige valgkort sammenholdt med registreringerne i den elektroniske valgliste. Kommunen har oplyst, at klager havde vælgernummer 10-02766, og at det ved gennemgangen er konstateret, at der er modtaget et valgkort fra vælgernummer 10-02755, som imidlertid ikke var registreret i valglisten. Kommunen formoder på den baggrund, at en vælger er registreret ved manuel indtastning af forkert vælgernummer og uden kontrolspørgsmål om fødselsdato m.v.

Køge Kommune har desuden oplyst, at der ved begyndelsen af afstemningsdagen var udfordringer med scanning af valgkortene, hvorfor der flere gange måtte ske manuel indtastning af vælgernummeret. I den forbindelse er Ebbe Peter Nielsens vælgernummer ved en fejl blevet indtastet. Kommunen har oplyst, at den korrekte fremgangsmåde herefter vil være at trykke »Esc«, hvis vælgerens køn og fødselsdato ikke stemmer med valglistens oplysninger. Der er formentlig i stedet trykket »enter«, uden at den krævede kontrol er udført, hvorved klager er blevet registreret som havende fået udleveret en stemmeseddel. Det må i stedet antages, at det faktisk er vælgernummer 10-02755, der har fået udleveret stemmesedlen.

På den baggrund har Køge Kommune konkluderet, at registreringen af Ebbe Peter Nielsen er forårsaget af en manuel fejl, og at der ikke er andre, der har stemt på hans vegne. Køge Kommune har beklaget hændelsen og har oplyst, at kommunen vil ændre proceduren for manuel registrering af

vælgere, således at denne form for fejl for fremtiden søges undgået i videst muligt omfang.

Endelig har Køge Kommune som følge af problemerne med at scanne valgkortene foretaget en kontrolscanning. Ud af 500 valgkort kunne 4,8 pct. ikke scannes. Kommunen har i den forbindelse oplyst, at kommunen har bedt KMD om en redegørelse i sagen.

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 99, stk. 1, i lov om valg til Folketinget, jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at afstemningen på afstemningsdagen finder sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 47 lyder således:

»§ 47. Valgret udøves ved personligt fremmøde på afstemningsstedet. Vælgeren skal inden stemmeafgivningen aflevere sit valgkort til valglisteføreren. Har en vælger ikke medbragt valgkort, udskrives et valgkort. Valglisteføreren skal forlange, at vælgeren giver oplysning om sin fødselsdato. Vælgeren skal i øvrigt på forespørgsel give oplysning om sit navn og sin bopæl. Hvis der er tvivl om en vælgers identitet, skal denne fastslås, om fornødent ved fremlæggelse af dokumentation herfor. Derefter, og når valglisteføreren har afmærket vælgerens navn på valglisten, udleveres en stemmeseddel til vælgeren.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 7.2 bl.a. følgende:

»Efter en ændring i 2012 af bl.a. folketingsvalglovens regler om stemmeafgivning på afstemningsdagen (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) skal valglisteføreren fremover forlange, at vælgeren giver oplysning om sin fødselsdato, se lovens § 47, 4. pkt. Ændringen er gennemført for at højne sikkerheden omkring identifikation af vælgeren på afstemningsdagen. Den nævnte procedure blev i forvejen anvendt i nogle kommuner, men er fremover gjort obligatorisk. Vælgeren skal i øvrigt fortsat på forespørgsel oplyse sit navn og sin bopæl/adresse, se lovens § 47, 5. pkt.

[...]

Valglisteføreren skal efter lovens § 47, sidste pkt., afmærke vælgerens navn på valglisten. Afmærkning på valglisten kan ske ved afkrydsning af den rubrik, hvor vælgerens navn står anført på valglisten. Der er endvidere ikke noget i vejen for, at der i valglisten af praktiske årsager sættes nr. ud for vælgerne, efterhånden som de møder op for at stemme på afstemningsdagen, og at samme nr. påføres den pågældende vælgers valgkort.

[...]

Valglisteføreren må, inden stemmesedlen udleveres, sikre sig, at vælgeren ikke er afmærket på valglisten som en vælger, der tidligere har stemt, og at afmærkningen på valglisten er korrekt. Viser det sig, at vælgeren er afmærket på valglisten som en vælger, der tidligere har stemt, må valglisteføreren derfor undersøge, om vælgerens brevstemme eller valgkort er afleveret til afstemningsstedet.»

Det følger af folketingsvalglovens § 96, stk. 2, at kommunalbestyrelsen skal udarbejde en valgliste over kommu-

nens vælgere i overensstemmelse med reglerne i kapitel 4 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 19 lyder således:

»§ 19. Valglisterne udarbejdes på grundlag af oplysningerne i Det Centrale Personregister (CPR).

Stk. 2. Valglisterne skal indeholde vælgernes navn, fødselsdato og bopæl samt løbe-nr. og en rubrik til afmærkning.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der for et eller flere eller alle afstemningsområder i kommunen skal benyttes en elektronisk valgliste.

Stk. 4. Social- og indenrigsministeren kan fastsætte nærmere regler om udarbejdelsen af valglisterne samt disses indretning.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 4.12 om elektronisk valgliste bl.a. følgende:

»Kommunalbestyrelsen kan beslutte at anvende en elektronisk valgliste for et, flere eller alle afstemningsområder i kommunen, se lovens § 19, stk. 3.

[...].

Den elektroniske valgliste skal indeholde de samme oplysninger som valglisterne på papir efter den gældende lovgivning og skal rettes og afmærkes samt påføres bemærkninger efter de gældende regler herom. [...] Af sikkerhedshensyn (systemnedbrud m.v.) skal kommunen til enhver tid straks kunne udskrive en papirudgave af valglisten for hvert afstemningsområde med de oplysninger, der kræves efter den gældende lovgivning.

[...]

Kommunalbestyrelsen skal som dataansvarlig, og KMD A/S eller en anden dataleverandør skal som databehandler, træffe de nødvendige tekniske og organisatoriske sikkerhedsforanstaltninger mod, at oplysninger hændeligt eller ulovligt bliver ødelagt, mistes eller forringes, samt mod, at uvedkommende får kendskab til oplysningerne, eller at oplysningerne misbruges eller i øvrigt behandles i strid med loven, se persondatalovens § 41, stk. 3, og bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 med senere ændringer om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning (sikkerhedsbekendtgørelsen), der er udstedt i medfør af persondatalovens § 41, stk. 5.

Beslutter kommunalbestyrelsen at bruge en elektronisk valgliste, skal den træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at valgstyrelserne ved gennemgangen af brevstemmerne og valglisteførerne ved kontrollen af de fremmødte vælgere på afstemningsdagen hurtigt går over til at registrere manuelt på en papirudgave af valglisten, hvis systemet bryder sammen, eller hvis der sker strømsvigt eller lignende. På samme måde skal kommunalbestyrelsen have truffet de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at de manuelle registreringer efterfølgende bliver tastet ind i den elektroniske valgliste, når det elektroniske system er kommet op at køre igen efter et systemnedbrud m.v. I sådanne tilfælde er det både den elektroniske og den manuelle valgliste, der skal destrueres, når klagefristen er udløbet, og Folketinget endeligt har

afgjort eventuelle klager over folkeafstemningen, se nedenfor afsnit 10.

[...].«

Det følger således af valglovgivningen, at en kommune, der vælger at benytte elektronisk valgliste, har en løbende forpligtelse til at sikre sig, at valglisten fungerer korrekt, og at der er det fornødne papirmæssige beredskab, såfremt valglisten har funktionsnedbrud. Det følger endvidere af valglovgivningen, at en kommune på afstemningsdagen har en forpligtelse til at undersøge, om en vælger, der bestrider at have stemt tidligere på afstemningsdagen, rent faktisk har afgivet stemme eller ej.

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig, at Køge Kommune har beklaget hændelsen, og at kommunen vil ændre proceduren for manuel registrering af vælgere, således at denne form for fejl for fremtiden søges undgået i videst muligt omfang. Ministeriet kan i den forbindelse tilslutte sig grundlaget for kommunens beklagelse af den alvorlige fejl.

Udvalget kan tilslutte sig Køge Kommunes beklagelse af den skete fejl. Udvalget noterer sig endvidere, at kommunen vil ændre procedurer, således at denne form for fejl for fremtiden søges undgået.

7) *Carl Lorberg* har den 3. december 2015 klaget over Furesø Kommune i forbindelse med afgivelsen af stemme til folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning. Det fremgår af klagen, at organisationen Red Barnet samlede ind ved indgangen til valglokalet, og at Red Barnet under valgkampen har argumenteret for et »ja«, bl.a. ved deltagelse i tv-debatter. Carl Lorberg mener i den forbindelse, at tvivlere blev påvirket, lige inden de trådte ind i valglokalet.

Furesø Kommune har i anledning af klagen ved vedhæftede brev af 7. december 2015 bl.a. oplyst, at Furesø Kommune den 19. november 2015 havde givet tilladelse til, at Folkekirkens Nødhjælp, SOS Børnebyerne, Dansk Folkehjælp og Red Barnet kunne samle ind ved kommunens valgsteder. I Furesø Kommune er det sædvane, at disse organisationer samler ind til godgørende formål ved valg og folkeafstemninger.

Det fremgår desuden, at Furesø Kommune ikke var bekendt med, at Red Barnet havde støttet jasiden forud for afstemningen. Kommunen har beklaget hændelsen og har oplyst, at alle indsamlere fra Red Barnet blev bedt om at forlade afstemningsstederne, da kommunen blev bekendt hermed.

Social- og Indenrigsministeriet har i tilknytning til Furesø Kommunes udtalelse bemærket, at ministeriet konstaterer, at Red Barnet bl.a. gennem debatindlæg i dagspressen og på organisationens hjemmeside forud for afstemningen har givet udtryk for en bestemt politisk holdning til afstemningens resultat. Red Barnet har således ikke ved afstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning forholdt sig neutralt til resultatet af afstemningen.

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 99, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgløven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10.

april 2014, at afstemningen på afstemningsdagen finder sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 50 har følgende ordlyd:

»§ 50. Valgstyrelserne kan bestemme, at der i stemmelokalerne foruden de personer, som forestår afstemningen, kun må opholde sig vælgere, der skal afgive stemme. Endvidere kan valgstyrelserne begrænse antallet af tilstedeværende vælgere, når ordensmæssige hensyn kræver det. Valgstyrelserne påser, at vælgerne ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. De tilstedeværende skal i øvrigt rette sig efter valgstyrelsernes anvisninger.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 7.5. bl.a. følgende:

»Påbuddet for valgstyrelserne om at sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation, blev ved en lovændring i 2012 (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) udstrakt til også at gælde enhver anden form for holdningsmæssig påvirkning. Der er dog alene tale om en kodificering af de almindelige valgetlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling, som valgstyrelserne hidtil også er blevet påbudt at bidrage til at opretholde i ministeriets vejledninger om afholdelse af valg og folkeafstemninger. Forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgeren indebærer således, at der ikke må uddeles propagandamateriale eller hænges valgplakater op eller på anden måde udøves egentlig valgagitation i de nævnte lokaliteter eller de umiddelbare adgangsveje hertil, f. eks. gange, trapper samt efter omstændighederne skolegårde og lignende [...].

[...]

Placering af valgplakater m.v. på afstemningsstedets matrikel (f.eks. i en skolegård) er ikke i sig selv i strid med lovens § 50. Det afgørende efter loven er, om der er tale om valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning på »steder i umiddelbar tilknytning« til stemmelokalerne. Valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning på afstemningsstedets matrikel skal imidlertid foregå i en så passende afstand fra indgangsdøren til den bygning, hvor stemmelokalerne ligger, at det ikke sker »i umiddelbar tilknytning« til stemmelokalerne. Er der tale om en større bygning med flere indgangsdøre, er den eller de relevante indgangsdøre i denne sammenhæng dem, som vælgerne skal bruge, når de møder frem for at stemme på afstemningsdagen.

Vurderingen af, hvad der må anses for »passende afstand«, vil afhænge af de konkrete adgangsforhold til bygningen med stemmelokalerne.«

Af den nævnte vejledning fremgår desuden af afsnit 7.7 bl.a. følgende:

»Kommunalbestyrelsen afgør som ejer eller eventuelt bruger af den matrikel, hvor bygningen med stemmelokalerne er beliggende, om der må ske indsamlinger til velgørende formål (Røde Kors, Folkekirkens Nødhjælp m.v.) på afstemningsdagen ved de enkelte afstemningssteder. Kommunalbe-

styrelsen kan i den forbindelse stille betingelser om, hvor store indsamlingsbøsserne må være, og hvor de må stå m.v. Indsamlingsbøsserne skal selvsagt placeres uden for stemmelokalerne.

[...]

Eventuelle indsamlinger eller afholdelse af almennyttige lotterier skal i øvrigt foregå således, at de ikke på nogen måde kan forstyrre valghandlingen, herunder gøre det besværligt at komme ind og ud af stemmelokalerne. Det skal således være muligt for vælgere at komme ind og ud af stemmelokalerne uden at blive standset eller anråbt af eventuelle indsamlere eller udbydere af almennyttige lotterier ved afstemningsstedet. Valgstyrelserne skal påse dette på afstemningsdagen, ligesom de skal påse, at vælgerne ikke i forbindelse med sådanne indsamlinger eller almennyttige lotterier udsættes for valgagitation eller anden holdningsmæssig påvirkning.«

Valgstyrelserne skal således efter valglovgivningen påse, at vælgerne ikke i valglokalerne eller andre steder i umiddelbart tilknytning hertil udsættes for valgagitation eller anden holdningsmæssig påvirkning. Valglovgivningen er inden for disse rammer ikke til hinder for, at der på afstemningsstederne kan foregå indsamlinger til humanitære eller velgørende formål.

Det fremgår af Red Barnets indsamlervejledning til folkeafstemningen den 3. december 2015, som er tilgængelig på organisationens hjemmeside på internettet, at indsamlerne under indsamlingen på valgstedet skal bære en synlig Red Barnet-badge og en indsamlingsbøtte med bøttenummer. Social- og Indenrigsministeriet lægger derfor til grund, at det for vælgerne har været kendeligt, at indsamlingen blev foretaget af Red Barnet.

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig, at Furesø Kommune har beklaget hændelsen, og at alle Red Barnets indsamlere blev bedt om at forlade afstemningsstederne, da kommunen blev orienteret om Red Barnets deltagelse i valgkampen. Ministeriet har i den forbindelse tilsluttet sig grundlaget for kommunens beklagelse.

Ministeriet har supplerende bemærket, at uanset om Red Barnets indsamlere på valgstedet ikke måtte have agiteret for et ja eller båret emblemer, der agiterede for et ja, må Red Barnets synlige tilstedeværelse i umiddelbar tilknytning til valglokalerne i sig selv – henset til karakteren af organisationens deltagelse i den politiske debat om folkeafstemningen den 3. december 2015, herunder bl.a. ved fælles debatindlæg med Alternativet i Politiken dagen før afstemningen – karakteriseres som en holdningsmæssig påvirkning af vælgerne, som efter valglovgivningen ikke må finde sted i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil.

Furesø Kommunes udtalelse giver herefter ikke Social- og Indenrigsministeriet anledning til yderligere bemærkninger.

Udvalget kan tilslutte sig Furesø Kommunes beklagelse. Udvalget anmoder Social- og Indenrigsministeriet om at præcisere vejledningsmateriale vedrørende indsamlinger m.v. på afstemningsstederne.

8) *Jim Pedersen* har klaget over Kalundborg Kommune og afstemningsstedet Rynkevang, Rynkevanghallen, Mølle-

vej 10, 4400 Kalundborg, i forbindelse med afgivelse af stemme til folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning.

Det fremgår af klagen, at klager generelt er utilfreds med, at der blev samlet ind til forskellige organisationer i forbindelse med folkeafstemningen, og ønsker oplyst, om disse indsamlinger er lovlige. Klager har nævnt organisationen Røde Kors som et eksempel på en sådan organisation.

Kalundborg Kommune har i anledning af klagen ved vedhæftede brev af 9. december 2015 bl.a. oplyst, at der er tradition for, at kommunen giver tilladelse til indsamling i forbindelse med valg, så længe de ikke forstyrrer valgbehandlingen, og så længe indsamlingen ikke foregår i selve afstemningslokalet. Det er valgstyrrerformanden på det enkelte valgsted, der anviser et sted til indsamlingen.

Kalundborg Kommune har oplyst, at kommunen i forbindelse med folkeafstemningen den 3. december 2015 har givet tilladelse til indsamling fra Red Barnet, Folkekirkens Nødhjælp og Dansk Folkehjælp.

Endelig har Kalundborg Kommune oplyst, at valgsekretariatet på valgdagen har været på besøg på alle valgsteder med undtagelse af Sejerø, og at der på de pågældende valgsteder ikke har været noget at bemærke i forhold til eventuelle indsamleres forstyrrelse af valgbehandlingen. Det har således ikke været Kalundborg Kommunes oplevelse, at der har været tale om en forstyrrelse af valgbehandlingen.

Da Social- og Indenrigsministeriet er bekendt med, at organisationen Red Barnet forud for folkeafstemningen offentligt har givet udtryk for en konkret politisk holdning til resultatet af afstemningen, anmodede ministeriet ved e-mail af 9. december 2015 Kalundborg Kommune om en supplerende udtalelse til sagen. Ministeriet anmodede ligeledes kommunen om bemærkninger til, at klager konkret har nævnt Røde Kors, men at det ikke fremgår af kommunens udtalelse, at denne organisation har fået en indsamlingstilladelse.

Kalundborg Kommune har ved e-mail af 11. december 2015 supplerende oplyst, at Kalundborg Kommune ikke har givet indsamlingstilladelse til Røde Kors. Kommunen har kontakten klager telefonisk med henblik på at afklare, hvilken organisation der foretog indsamlingen ved afstemningsstedet. Kommunen har oplyst, at klager ikke kunne huske dette. Valgsekretæren på det pågældende sted har bekræftet, at det var Red Barnet, som foretog indsamlingen. På baggrund af disse oplysninger mener kommunen, at det kan udelukkes, at Røde Kors har været til stede og foretaget indsamling.

Kalundborg Kommune har desuden oplyst, at kommunen har en lang tradition for, at nødhjælpsorganisationer som Red Barnet, Folkekirkens Nødhjælp og Dansk Folkehjælp får tilladelse til at foretage indsamling på afstemningsstederne på valgdage. Denne praksis har ikke tidligere givet anledning til klager eller kritik. Derfor blev der også givet tilladelse til de tre nævnte organisationer til indsamling i forbindelse med folkeafstemningen den 3. december 2015.

Endvidere har Kalundborg Kommune oplyst, at kommunen hverken har været bekendt med eller opmærksom på, at Red Barnet forud for folkeafstemningen den 3. december 2015 offentligt skulle have givet udtryk for en konkret poli-

tisk holdning til resultatet af afstemningen. Dette har kommunen beklaget.

Når Kalundborg Kommune ikke har registreret, at Red Barnet angiveligt skulle være kommet med en sådan holdningsmæssig tilkendegivelse, skyldes det ifølge kommunen formentlig, at de nævnte nødhjælpsorganisationer ikke har tradition for at tilkendegive deres holdning til resultatet af afstemningen, men tværtimod plejer at forholde sig neutrale.

I tilknytning hertil har Kalundborg Kommune oplyst, at Red Barnet ikke foretog nogen form for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i forbindelse med indsamlingen på det ovennævnte afstemningssted den 3. december 2015. Endvidere har kommunen henvist til, at indsamlinger altid foregår uden for selve afstemningslokalet, således at indsamlingen ikke virker forstyrrende på valgbehandlingen.

Social- og Indenrigsministeriet har i tilknytning til Kalundborg Kommunes udtalelse bemærket, at ministeriet konstaterer, at Red Barnet bl.a. gennem debatindlæg i dagspressen og på organisationens hjemmeside forud for afstemningen har givet udtryk for en bestemt politisk holdning til afstemningens resultat. Red Barnet har således ikke ved afstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning forholdt sig neutralt til resultatet af afstemningen.

Social- og Indenrigsministeriet har endvidere oplyst, at det følger af § 99, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at afstemningen på afstemningsdagen finder sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 50 har følgende ordlyd:

»§ 50. Valgstyrerne kan bestemme, at der i stemmelokalet foruden de personer, som forestår afstemningen, kun må opholde sig vælgere, der skal afgive stemme. Endvidere kan valgstyrerne begrænse antallet af tilstedeværende vælgere, når ordensmæssige hensyn kræver det. Valgstyrerne påser, at vælgerne ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. De tilstedeværende skal i øvrigt rette sig efter valgstyrernes anvisninger.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 7.5 bl.a. følgende:

»Påbuddet for valgstyrerne om at sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation, blev ved en lovændring i 2012 (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) udstrakt til også at gælde enhver anden form for holdningsmæssig påvirkning. Der er dog alene tale om en kodificering af de almindelige valgretnlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valgbehandlingen afvikling, som valgstyrerne hidtil også er blevet påbudt at bidrage til at opretholde i ministeriets vejledninger om afholdelse af valg og folkeafstemninger. Forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgeren indebærer således, at der ikke må uddeles propagandamateriale eller hænges valgplakater op eller på anden måde udøves

egentlig valgagitation i de nævnte lokaliteter eller de umiddelbare adgangsveje hertil, f. eks. gange, trapper samt efter omstændighederne skolegårde og lignende [...].

[...]

Placering af valgplakater m.v. på afstemningsstedets matrikel (f.eks. i en skolegård) er ikke i sig selv i strid med lovens § 50. Det afgørende efter loven er, om der er tale om valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning på »steder i umiddelbar tilknytning« til stemmelokalerne. Valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning på afstemningsstedets matrikel skal imidlertid foregå i en så passende afstand fra indgangsdøren til den bygning, hvor stemmelokalerne ligger, at det ikke sker »i umiddelbar tilknytning« til stemmelokalerne. Er der tale om en større bygning med flere indgangsdøre, er den eller de relevante indgangsdøre i denne sammenhæng dem, som vælgerne skal bruge, når de møder frem for at stemme på afstemningsdagen.

Vurderingen af, hvad der må anses for »passende afstand«, vil afhænge af de konkrete adgangsforhold til bygningen med stemmelokalerne.«

Af den nævnte vejledning fremgår desuden af afsnit 7.7 bl.a. følgende:

»Kommunalbestyrelsen afgør som ejer eller eventuelt bruger af den matrikel, hvor bygningen med stemmelokalerne er beliggende, om der må ske indsamlinger til velgørende formål (Røde Kors, Folkekirken Nødhjælp m.v.) på afstemningsdagen ved de enkelte afstemningssteder. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse stille betingelser om, hvor store indsamlingsbøsserne må være, og hvor de må stå m.v. Indsamlingsbøsserne skal selvsagt placeres uden for stemmelokalerne.

[...]

Eventuelle indsamlinger eller afholdelse af almennyttige lotterier skal i øvrigt foregå således, at de ikke på nogen måde kan forstyrre valghandlingen, herunder gøre det besværligt at komme ind og ud af stemmelokalerne. Det skal således være muligt for vælgere at komme ind og ud af stemmelokalerne uden at blive standset eller anråbt af eventuelle indsamlere eller udbydere af almennyttige lotterier ved afstemningsstedet. Valgstyrerne skal påse dette på afstemningsdagen, ligesom de skal påse, at vælgerne ikke i forbindelse med sådanne indsamlinger eller almennyttige lotterier udsættes for valgagitation eller anden holdningsmæssig påvirkning.«

Valgstyrerne skal således efter valglovgivningen påse, at vælgerne ikke i valglokalerne eller andre steder i umiddelbart tilknytning hertil udsættes for valgagitation eller anden holdningsmæssig påvirkning. Valglovgivningen er inden for disse rammer ikke til hinder for, at der på afstemningsstederne kan foregå indsamlinger til humanitære eller velgørende formål.

Det fremgår af Red Barnets indsamlervejledning til folkeafstemningen den 3. december 2015, som er tilgængelig på organisationens hjemmeside på internettet, at indsamlerne under indsamlingen på valgstedet skal bære en synlig Red Barnet-badges og en indsamlingsbøtte med bøttenummer. Social- og Indenrigsministeriet lægger derfor til grund,

at det for vælgerne har været kendeligt, at indsamlingen blev foretaget af Red Barnet.

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig, at Kalundborg Kommune har beklaget, at kommunen ikke har været opmærksom på, at Red Barnet forud for afstemningen har givet udtryk for en konkret politisk holdning til resultatet af afstemningen. Ministeriet kan i den forbindelse tilslutte sig grundlaget for kommunens beklagelse.

Ministeriet kan supplerende bemærke, at uanset om Red Barnets indsamlere på valgstedet ikke måtte have agiteret for et ja eller båret emblemer, der agiterede for et ja, må Red Barnets synlige tilstedeværelse i umiddelbar tilknytning til valglokalerne i sig selv – henset til karakteren af organisationens deltagelse i den politiske debat om folkeafstemningen den 3. december 2015, herunder bl.a. ved fælles debatindlæg med Alternativet i Politiken dagen før afstemningen – karakteriseres som en holdningsmæssig påvirkning af vælgerne, som efter valglovgivningen ikke må finde sted i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil.

Udvalget henviser til sine bemærkninger vedrørende klagen nævnt under nr. 8.

9) *Allan Anarchos* har den 10. december 2015 klaget over Københavns Kommune og afstemningsstedet Nørrebro Park Skole, idet klager har oplyst, at han på afstemningsdagen blev nægtet at afgive stemme, da han ikke havde medbragt sit valgkort og ikke kunne fremvise legitimation med cpr-nummer. Klager har endvidere oplyst, at han havde medbragt legitimation i form af mastercard og buskort, hvilket han mener var tilstrækkeligt. Endelig har Allan Anarchos klaget over de tilfornede vælgeres, valgstyrelsens og efterfølgende Folkeregisterets håndtering af situationen.

Københavns Kommune har i anledning af klagen ved brev af 11. december 2015 bl.a. oplyst følgende:

»Valgstyrerformanden har oplyst, at Allan Anarchos blev henvist til oplysningsbordet, da han ikke havde sit valgkort med. Her blev det oplyst, at et buskort og et mastercard ikke var tilstrækkelig legitimation, og at han derfor ikke kunne stemme. En valgtilforordnet på gulvet henviste ham herefter til valgstyrerformanden.

Valgstyrerformanden henviste til vejledningen for valgstyrelser. Allan Anarchos og valgstyrerformanden var ikke enige i, hvordan vejledningens ordlyd skulle tolkes i forhold til, om gyldig legitimation skal være påført cpr. nr. Valgstyrerformanden kan ikke erindre, at han skulle have afvist at ringe til en jurist i Social- og Indenrigsministeriet eller Københavns Kommune.

Trine Oliveri fra Folkeregisteret i Københavns Kommune har oplyst til sagen, at hun var i telefonisk kontakt med Allan Anarchos på valgdagen. Trine Oliveri har endvidere oplyst, at det var meget vanskeligt at rådgive Allan Anarchos, både fordi samtalen gentagne gange blev afbrudt, da telefonen manglede strøm, og fordi opkaldet blev foretaget fra et sted med meget baggrundsstøj. Derudover var Allan Anarchos meget ophidset over episoden på valgstedet.

Trine Oliveri oplyste Allan Anarchos om, at han i tilfælde af, at han hverken havde sit valgkort, kørekort, sundhedskort eller pas med til afstemningsstedet, skulle medbringe anden dokumentation, der kunne identificere ham. Allan

Anarchos blev desuden vejledt til at gå tilbage til valgstedet. På grund af den dårlige telefonforbindelse nåede Trine Oliveri ikke at vejlede yderligere.«

Københavns Kommune har endvidere oplyst, at kommunens valgsekretariat har udarbejdet en vejledning til valgstyrrerne, hvoraf det fremgår, at vælgere uden valgkort skal henvises til den tekniske valgsekretær, der skal undersøge, om vælgeren er optaget på valglisten, og at vælgeren i den forbindelse skal vise legitimation, f.eks. sundhedskort, pas eller kørekort. Kommunen har hertil oplyst, at der alene er tale om eksempler, som ikke er en udtømmende opremsning, ligesom det ikke er angivet som et krav, at legitimationen indeholder oplysninger om cpr-nummer.

Københavns Kommune har i forlængelse heraf anført følgende i kommunens udtalelse:

»Valgsekretariatet vurderer på den baggrund, at et buskort med billede er tilstrækkelig legitimation, hvis der i øvrigt ikke er tvivl om vælgerens identitet.

Valgsekretariatet skal derfor beklage, at Allan Anarchos er blevet afvist alene med den begrundelse, at han ikke kunne fremvise legitimation med cpr. nr. Valgsekretariatet vil fremadrettet indskærpe ovenstående regler over for valgsekretærer, valgstyrelser og tilfornordede vælgere.

Valgsekretariatet skal endvidere beklage, at valgstyrrerformanden ikke tog kontakt til valgsekretæren med henblik på at kontakte Valgsekretariatet eller Folkeregistret for at få vejledning i forhold til spørgsmålet.

Og endeligt skal Valgsekretariatet beklage, at det bl.a. pga. den dårlige telefonforbindelse ikke lykkedes at give Allan Anarchos en sammenhængende vejledning, da han efterfølgende kontaktede Københavns Kommune telefonisk.«

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 99, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at afstemningen på afstemningsdagen finder sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 47 lyder således:

»§ 47. Valgret udøves ved personligt fremmøde på afstemningsstedet. Vælgeren skal inden stemmeafgivningen aflevere sit valgkort til valglisteføreren. Har en vælger ikke medbragt valgkort, udskrives et valgkort. Valglisteføreren skal forlange, at vælgeren giver oplysning om sin fødselsdato. Vælgeren skal i øvrigt på forespørgsel give oplysning om sit navn og sin bopæl. Hvis der er tvivl om en vælgers identitet, skal denne fastslås, om fornødent ved fremlæggelse af dokumentation herfor. Derefter, og når valglisteføreren har afmærket vælgerens navn på valglisten, udleveres en stemmeseddel til vælgeren.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 7.2 bl.a. følgende:

»Det er ikke nogen betingelse, at valgkort medbringes ved stemmeafgivningen, se lovens § 47, 3. pkt. [...]. Personer uden fast opholdssted, som kun får tilsendt et valgkort, hvis de anmoder om det, kan ligesom de vælgere, der har glemt at medbringe deres valgkort, stemme på afstemnings-

dagen uden valgkort, hvis de medbringer legitimation, f.eks. kørekort, pas eller sundhedskort. [...]

[...]

Som det fremgår af folketingsvalglovens § 47, 6. pkt., skal en vælgers identitet, hvis der er tvivl herom, fastslås, om nødvendigt ved, at vælgeren bliver bedt om at fremlægge dokumentation herfor (ID). Det vil ikke være i overensstemmelse med loven, hvis der kræves ID af alle, der stemmer. Dokumentation for en vælgers identitet skal alene kræves i tilfælde, hvor der er tvivl om den pågældende vælgers identitet. Der kan endvidere ikke stilles et generelt krav om billedlegitimation, mens der konkret vil kunne stilles krav herom, hvis der, efter at vælgeren har fremvist legitimation uden billede, stadig er tvivl om vælgerens identitet.«

Det følger således ikke af valglovgivningen, at der skal fremvises legitimation med cpr-nummer, hvis en vælger ikke har medbragt sit valgkort.

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig Københavns Kommunes oplysninger om, at kommunen fremadrettet vil indskærpe over for valgsekretærer, valgstyrrere og tilfornordede vælgere, at en vælger ikke kan nægtes at afgive stemme alene med den begrundelse, at vælgeren ikke kan fremvise legitimation med cpr-nummer. Ministeriet har endvidere noteret sig kommunens beklagelse af, at klager blev nægtet at stemme med den pågældende begrundelse, og at valgstyrrerformanden ikke tog kontakt til valgsekretæren med henblik på at kontakte Valgsekretariatet eller Folkeregistret for at få vejledning om spørgsmålet. Ministeriet kan i den forbindelse tilslutte sig grundlaget for kommunens beklagelse af den alvorlige fejl.

Udvalget tilslutter sig Københavns Kommunes beklagelse og noterer sig, at kommunen fremover vil indskærpe gældende regler over for valgsekretærer, valgstyrrere og tilfornordede vælgere.

10) *Annemette Bendtsen* har den 5. december 2015 klaget over, at hun som dansk statsborger med bopæl i Sverige, der også er medlem af Den Europæiske Union, ikke kan optages på valglisten til folketingsvalg. Annemette Bendtsen har anført, at det er i strid med hendes demokratiske rettigheder sikret under EU-traktaten. Annemette Bendtsen har i den forbindelse oplyst, at hun arbejder i Danmark som statsstjenestemand. Annemette Bendtsen har endelig anført, at folkeafstemningen den 3. december 2015 på den baggrund bør erklæres ugyldig.

Annemette Bendtsen har som bilag til klagen vedlagt en anbefaling fra Europa-Kommissionen (Commission Recommendation) af 29. januar 2014 vedrørende konsekvenserne ved at fratage valgetten fra unionsborgere, der udøver deres ret til fri bevægelighed (Addressing the consequences of disenfranchisement of Union citizens exercising their rights to free movement).

a. Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 96, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at enhver, der har valgret til Folketinget og er optaget på valglisten, har ret til at deltage i folkeafstemninger.

Social- og Indenrigsministeriet har om reglerne for valgret til Folketinget oplyst, at det efter grundlovens § 29, stk. 1, bl.a. er en betingelse for at have valgret til Folketinget, at man har dansk indfødsret, har opnået alderen for valgret (18 år siden 1978) og i øvrigt ikke er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 (tidligere kaldt umyndiggjort). Grundlovens § 29, stk. 1, indeholder herudover et krav om fast bopæl i riget som betingelse for valgret til Folketinget.

De nærmere regler herom følger af folketingsvalglovens § 2. Disse regler blev senest ændret ved lov nr. 438 af 9. juni 2004 i overensstemmelse med anbefalingerne fra det af den daværende indenrigs- og sundhedsminister og justitsminister nedsatte Valgretsudvalg med deltagelse af statsretseksperten. Valgretsudvalget havde fået til opgave at undersøge mulighederne for, hvorledes kredsen af personer med dansk indfødsret, der under ophold i udlandet har valgret til Folketinget, i videst muligt omfang kunne udvides inden for rammerne af grundloven. Valgretsudvalget afgav i oktober 2003 sin betænkning vedrørende revision af folketingsvalglovens regler om valgret under udlandsophold (betænkning nr. 1432/2003).

De nugældende regler i folketingsvalglovens § 2 lyder således:

»§ 2. Personer, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget, anses for at have fast bopæl i riget.

Stk. 2. Følgende personer, der midlertidigt har taget ophold i udlandet, anses ligeledes for at have fast bopæl i riget:

1) Personer, der er udsendt for at gøre tjeneste i udlandet som ansat af en dansk offentlig myndighed eller en herværende privat virksomhed eller forening.

2) Personer, der opholder sig i udlandet som ansat i en international organisation, hvoraf Danmark er medlem.

3) Personer, der er udsendt for at gøre tjeneste i udlandet af en dansk hjælpeorganisation.

4) Personer, der opholder sig i udlandet i uddannelsesøjemed.

5) Personer, der opholder sig i udlandet af helbredsmæssige grunde.

6) Personer, der opholder sig i udlandet, og som i henseende til tilknytningen til riget ganske må sidestilles med de personer, der er nævnt i nr. 1-5.

Stk. 3. Personer, der opholder sig i udlandet, anses ligeledes for at have fast bopæl i riget, såfremt de agter at vende tilbage til riget inden for 2 år efter udrejsen.

Stk. 4. En person, der samlever på fælles bopæl med en person, der er omfattet af stk. 1, 2 eller 3, anses for at have fast bopæl i riget, såfremt de pågældende to samlevende

1) har indgået ægteskab eller registreret partnerskab med hinanden eller

2) opfylder betingelserne for at indgå ægteskab eller registreret partnerskab med hinanden og havde etableret fælles bopæl inden udrejsen.«

Efter folketingsvalglovens § 16, stk. 2, kan vælgere, der har haft ophold i udlandet i mere end 4 år, eller hvis der i øvrigt er tvivl om, hvorvidt vælgeren er omfattet af lovens § 2, kun optages på valglisten, hvis det af social- og indenrigs-

ministeren nedsatte Valgnævn anser betingelserne i lovens § 2 for at være opfyldt.

Social- og Indenrigsministeriet har fra Valgnævnet fået oplyst, at Annemette Bendtsen i en ansøgning af 24. august 2015 om optagelse på valglisten har oplyst, at hun udrejste den 18. november 2009. Annemette Bendtsens ansøgning om optagelse på valglisten skulle derfor behandles af Valgnævnet.

Det følger af folketingsvalglovens § 2, stk. 2, nr. 6, at det er en betingelse for optagelse efter denne bestemmelse, at ansøgers tilknytning til riget kan sidestilles med de personer, der er nævnt i folketingsvalglovens § 2, stk. 2, nr. 1-5, jf. ovenfor.

Det fremgår af Valgnævnets afgørelse af 28. oktober 2015, at sidestillingsbestemmelsen i folketingsvalglovens § 2, stk. 2, nr. 6, ifølge Valgnævnets praksis eksempelvis omfatter visse personer, der forud for en lokal ansættelse i en virksomhed i udlandet har været ansat i en dansk afdeling af virksomheden, og hvor denne afdeling har medvirket i forbindelse med lokalansættelsen.

Sidestillingsbestemmelsen i folketingsvalglovens § 2, stk. 2, nr. 6, omfatter efter Valgnævnets praksis som hovedregel ikke personer, der arbejder for en udenlandsk arbejdsgiver eller udfører selvstændig erhvervsvirksomhed i udlandet uden tilknytning til en dansk virksomhed. Bestemmelsen omfatter som udgangspunkt heller ikke ophold i udlandet på grund af personlige årsager eller boligforhold.

På den baggrund har Valgnævnet ved den nævnte afgørelse af 28. oktober 2015 meddelt afslag på Annemette Bendtsens ansøgning om optagelse på folketingsvalglisten, under henvisning til at nævnet efter en konkret vurdering ikke har fundet, at Annemette Bendtsen ud fra de oplysninger, hun havde anført i sin ansøgning, kunne sidestilles med en af bestemmelserne i folketingsvalglovens § 2, stk. 2, nr. 1-5.

b. Social- og Indenrigsministeriet har om foreneligheden mellem bopælskravet i grundlovens § 29, stk. 1, og EU-retten oplyst, at spørgsmålet om EU-medholdeligheden af den danske grundlovs krav om fast bopæl i Danmark som betingelse for valgret til Folketinget er behandlet i Valgretsudvalgets betænkning nr. 1432/2003, kapitel 4.2, side 154 ff. Valgretsudvalget konkluderer, at grundlovens krav om fast bopæl som betingelse for valgret til Folketinget ikke kan anses for at være i strid med EU-retten.

Justitsministeriet har endvidere efterfølgende over for Folketinget i forbindelse med besvarelsen af en række folketingssspørgsmål redegjort for den danske valglovgivnings forhold til EU-retten. Social- og Indenrigsministeriet kan henvise til besvarelse af 7. april 2004 på folketingssspørgsmål nr. S 2616 af 5. marts 2004 og til den endelige besvarelse af 23. oktober 2008 på Kommunaludvalgets spørgsmål nr. 160, stillet den 3. september 2008 (KOU alm. del). I begge besvarelser konkluderer Justitsministeriet, at den danske folketingsvalglovgivning ikke er i strid med EU-retten.

Social- og Indenrigsministeriet har tilføjet, at spørgsmålet om, hvorvidt det ville være foreneligt med bopælskravet i grundlovens § 29, stk. 1, at anse personer med dansk indfødsret, der tager ophold i udlandet, men har arbejde eller uddanner sig i Danmark (grænsegængere), for at have fast

bopæl i riget, er behandlet i Valgretsudvalgets betænkning, afsnit 6.2.5, side 335 ff. Valgretsudvalget konkluderer, at en sådan ordning ikke vil være forenelig med grundlovens § 29.

c. Afslutningsvis har Social- og Indenrigsministeriet gjort opmærksom på, at Annemette Bendtsen i forbindelse med folketingsvalgene henholdsvis den 18. juni 2015 og den 15. september 2011 indgav valgklager over, at hun som dansk statsborger med arbejde i Danmark, men med fast bopæl i Sverige, ikke kunne optages på valglisten til disse folketingsvalg. Spørgsmålet er behandlet i henholdsvis betænkning afgivet den 2. juli 2015 af Udvalget til Prøvelse af Valgene, afsnit II, punkt 3, B, nr. 20) (se beslutningsforslag nr. B 1, Folketingsåret 2014-15, 2. samling) og betænkning afgivet den 29. september 2011 af Udvalget til Prøvelse af Valgene, afsnit II, punkt 3, B, nr. 10) (se beslutningsforslag nr. B 1, Folketingsåret 2010-11, 2. samling).

Udvalget tager det af Social- og Indenrigsministeriet oplyste til efterretning.

11) *Chris von Ahnen* har den 5. december 2015 klaget over, at han som dansk statsborger med bopæl i Sverige, der også er medlem af Den Europæiske Union, ikke kan optages på valglisten til folketingsvalg. *Chris von Ahnen* har anført, at det er i strid med hans demokratiske rettigheder sikret under EU-traktaten, og at folkeafstemningen den 3. december 2015 på den baggrund bør erklæres ugyldig.

Chris von Ahnen har som bilag til klagen vedlagt en anbefaling fra Europa-Kommissionen (Commission Recommendation) af 29. januar 2014 vedrørende konsekvenserne ved at tage valget fra unionsborgere, der udøver deres ret til fri bevægelighed (Addressing the consequences of disenfranchisement of Union citizens exercising their rights to free movement).

a. Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 96, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at enhver, der har valget til Folketinget og er optaget på valglisten, har ret til at deltage i folkeafstemninger.

Social- og Indenrigsministeriet har om reglerne for valget til Folketinget oplyst, at det efter grundlovens § 29, stk. 1, bl.a. er en betingelse for at have valget til Folketinget, at man har dansk indfødsret, har opnået alderen for valget (18 år siden 1978) og i øvrigt ikke er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 (tidligere kaldt umyndiggjort). Grundlovens § 29, stk. 1, indeholder herudover et krav om fast bopæl i riget som betingelse for valget til Folketinget.

De nærmere regler herom følger af folketingsvalglovens § 2. Disse regler blev senest ændret ved lov nr. 438 af 9. juni 2004 i overensstemmelse med anbefalingerne fra det af den daværende indenrigs- og sundhedsminister og justitsminister nedsatte Valgretsudvalg med deltagelse af statsretsekspert. Valgretsudvalget havde fået til opgave at undersøge mulighederne for, hvorledes kredsen af personer med dansk indfødsret, der under ophold i udlandet har valget til Folketinget, i videst muligt omfang kunne udvides inden for rammerne af grundloven. Valgretsudvalget afgav i oktober 2003

sin betænkning vedrørende revision af folketingsvalglovens regler om valget under udlandsophold (betænkning nr. 1432/2003).

De nugældende regler i folketingsvalglovens § 2 lyder således:

»§ 2. Personer, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget, anses for at have fast bopæl i riget.

Stk. 2. Følgende personer, der midlertidigt har taget ophold i udlandet, anses ligeledes for at have fast bopæl i riget:

1) Personer, der er udsendt for at gøre tjeneste i udlandet som ansat af en dansk offentlig myndighed eller en herværende privat virksomhed eller forening.

2) Personer, der opholder sig i udlandet som ansat i en international organisation, hvoraf Danmark er medlem.

3) Personer, der er udsendt for at gøre tjeneste i udlandet af en dansk hjælpeorganisation.

4) Personer, der opholder sig i udlandet i uddannelsesøjemed.

5) Personer, der opholder sig i udlandet af helbredsmæssige grunde.

6) Personer, der opholder sig i udlandet, og som i henseende til tilknytningen til riget ganske må sidestilles med de personer, der er nævnt i nr. 1-5.

Stk. 3. Personer, der opholder sig i udlandet, anses ligeledes for at have fast bopæl i riget, såfremt de agter at vende tilbage til riget inden for 2 år efter udrejsen.

Stk. 4. En person, der samlever på fælles bopæl med en person, der er omfattet af stk. 1, 2 eller 3, anses for at have fast bopæl i riget, såfremt de pågældende to samlevende

1) har indgået ægteskab eller registreret partnerskab med hinanden eller

2) opfylder betingelserne for at indgå ægteskab eller registreret partnerskab med hinanden og havde etableret fælles bopæl inden udrejsen.«

Efter folketingsvalglovens § 16, stk. 2, kan vælgere, der har haft ophold i udlandet i mere end 4 år, eller hvis der i øvrigt er tvivl om, hvorvidt vælgeren er omfattet af lovens § 2, kun optages på valglisten, hvis det af social- og indenrigsministeren nedsatte Valgnævn anser betingelserne i lovens § 2 for at være opfyldt.

Social- og Indenrigsministeriet har fra Valgnævnet fået oplyst, at *Chris von Ahnen* i en ansøgning af 24. august 2015 om optagelse på valglisten har oplyst, at han udrejste den 1. november 2004. *Chris von Ahnens* ansøgning om optagelse på valglisten skulle derfor behandles af Valgnævnet.

Det følger af folketingsvalglovens § 2, stk. 2, at det er en betingelse for valget, at varigheden af udlandsopholdet er midlertidig. Det er således ikke tilstrækkeligt, at man opholder sig i udlandet af en af de årsager, der er nævnt i folketingsvalglovens § 2, stk. 2, hvis ikke man samtidig opfylder betingelsen om, at udlandsopholdet er midlertidigt.

For så vidt angår midlertidighedsbetingelsen fremgår det af afgørelsen fra Valgnævnet af 9. oktober 2015, at nævnet har opstillet den retningslinje, at personer, der opholder sig i udlandet af en af de årsager, der er nævnt i folketingsvalglovens § 2, stk. 2, og hvis udlandsophold ikke overstiger 8 år, kan optages på valglisten. Personer, der på ansøgningstids-

punktet har opholdt sig i udlandet i mere end 8 år, vil derfor som udgangspunkt ikke blive optaget på valglisten.

Valgnævnet tog ikke i afgørelsen stilling til, hvorvidt Chris von Ahnen opholdt sig i udlandet af en af de årsager, der er nævnt i folketingsvalglovens § 2, stk. 2. Valgnævnet meddelte afslag på Chris von Ahnens ansøgning om optagelse på folketingsvalglisten, under henvisning til at nævnet ikke på baggrund af de oplysninger, Chris von Ahnen havde anført i sin ansøgning, fandt grundlag for at fravige nævnets praksis vedrørende midlertidigt udlandsophold, og at nævnet herefter på grund af varigheden af Chris von Ahnens ophold i udlandet fandt, at opholdet ikke længere kunne betragtes som midlertidigt. Nævnet henviste herved til, at Chris von Ahnen ifølge egne oplysninger udrejste af landet den 1. november 2004.

Social- og Indenrigsministeriet har tilføjet, at midlertidighedsbetingelsen i folketingsvalglovens § 2, stk. 2, er behandlet i Valgretsudvalgets betænkning nr. 1432/2003, afsnit 5.2.8.5, side 204 ff., og afsnit 6.2.6, side 338 ff. Det daværende Valgretsudvalg bekendtgjorde ved meddelelse af 2. juli 2002 sin ændring af nævnets praksis til den nuværende praksis som beskrevet ovenfor. Nævnet tilkendegav i den forbindelse, at en lavere øverste grænse for det åremål for ophold i udlandet, der i almindelighed kunne anses for et midlertidigt udlandsophold, ville harmonere bedre med grundlovens krav om, at valgret til Folketinget forudsætter »fast bopæl i riget«. De juridiske professorer i Valgretsudvalget (Jens Peter Christensen, Henrik Zahle og Claus Haagen Jensen) konkluderede, at en lovregel, der indebar, at udlandsophold i op til 12 år i almindelighed ansås for midlertidige, ville give anledning til betænkeligheder af en sådan vægt i forhold til bopælskravet i grundlovens § 29, stk. 1, at en sådan ordning ikke kunne anses for grundlovmæssig.

b. Social- og Indenrigsministeriet har om foreneligheden mellem bopælskravet i grundlovens § 29, stk. 1, og EU-retten oplyst, at spørgsmålet om EU-medholdeligheden af den danske grundlovs krav om fast bopæl i Danmark som betingelse for valgret til Folketinget er behandlet i Valgretsudvalgets betænkning nr. 1432/2003, kapitel 4.2, side 154 ff. Valgretsudvalget konkluderer, at grundlovens krav om fast bopæl som betingelse for valgret til Folketinget ikke kan anses for at være i strid med EU-retten.

Justitsministeriet har endvidere efterfølgende over for Folketinget i forbindelse med besvarelsen af en række folketingssspørgsmål redegjort for den danske valglovgivnings forhold til EU-retten. Social- og Indenrigsministeriet kan henvise til besvarelse af 7. april 2004 på folketingssspørgsmål nr. S 2616 af 5. marts 2004 og til den endelige besvarelse af 23. oktober 2008 på Kommunaludvalgets spørgsmål nr. 160, stillet den 3. september 2008 (KOU alm. del). I begge besvarelser konkluderer Justitsministeriet, at den danske folketingsvalglovgivning ikke er i strid med EU-retten.

Social- og Indenrigsministeriet har tilføjet, at spørgsmålet om, hvorvidt det ville være foreneligt med bopælskravet i grundlovens § 29, stk. 1, at anse personer med dansk indfødsret, der tager ophold i udlandet, men har arbejde eller uddanner sig i Danmark (grænsegængere), for at have fast bopæl i riget, er behandlet i Valgretsudvalgets betænkning

nr. 1432/2003, afsnit 6.2.5, side 335 ff. Valgretsudvalget konkluderer, at en sådan ordning ikke vil være forenelig med grundlovens § 29.

c. Afslutningsvis har Social- og Indenrigsministeriet gjort opmærksom på, at Chris von Ahnen i forbindelse med folketingsvalgene henholdsvis den 18. juni 2015 og den 15. september 2011 indgav valgklager over, at han som dansk statsborger med fast bopæl i Sverige ikke kunne optages på valglisten til disse folketingsvalg. Spørgsmålet er behandlet i henholdsvis betænkning afgivet den 2. juli 2015 af Udvalget til Prøvelse af Valgene, afsnit II, punkt 3. B, nr. 21) (se beslutningsforslag nr. B 1, Folketingsåret 2014-15, 2. samling) og betænkning afgivet den 29. september 2011 af Udvalget til Prøvelse af Valgene, afsnit II, punkt 3. B, nr. 10) (se beslutningsforslag nr. B 1, Folketingsåret 2010-11, 2. samling).

Udvalget tager det af Social- og Indenrigsministeriet oplyste til efterretning.

12) *Søren Gyiring-Nielsen* har den 3. december 2015 og 4. december 2015 klaget over, at han på afstemningsdagen den 3. december 2015 af valgsekretæren og de tilforordnede vælgere på afstemningsstedet Køge Gymnasium i Køge Kommune blev nægtet at afgive sin stemme til folkeafstemningen, da det fremgik af valglisten, at han tidligere havde afgivet en brevstemme. Søren Gyiring-Nielsen har anført, at han herved er blevet frataget sine borgerrettigheder, da han ønskede at afgive en stemme på valgstedet, fordi han havde ændret holdning i forbindelse med afstemningen.

Køge Kommune har i anledning af klagen ved e-mail af 8. december 2015 oplyst, at klager har brevstemt den 6. november 2015.

Køge Kommune har endvidere oplyst, at klagers beskrivelse af forløbet på selve valgstedet bekræftes af valgsekretæren og valgsekretærstedfortræderen på det pågældende valgsted, med den tilføjelse, at valgsekretæren har oplyst, at klager fik oplyst, at ændring af brevstemmen kunne være sket ved en fornyet brevstemme, men at fristen for at brevstemme var udløbet 2 dage forinden, dvs. tirsdag den 1. december 2015.

Køge Kommune har henvist til, at afvisningen er sket i overensstemmelse med folketingsvalglovens § 67, da vælgeren har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning. Køge Kommune har i den forbindelse henvist til, at det på valglisten er registreret, at klager har afgivet brevstemme. Var brevstemmen ikke taget i betragtning, havde der ikke været en registrering i valglisten.

Køge Kommune har endvidere henvist til vejledningen på Social- og Indenrigsministeriets hjemmeside, hvoraf fremgår følgende:

»Hvis du efterfølgende fortryder din stemme, kan du godt brevstemme igen. Det vil altid være den senest afgivne brevstemme, der tæller med i optællingen af stemmer på valgdagen. Når du har brevstemt, kan du ikke stemme på valgdagen.«

Endelig har Køge Kommune henvist til, at klagers brevstemme er medtaget i optællingen fra det pågældende valgsted, og at vælgeren således har udøvet sin ret til at stemme

ved folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning.

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 100, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at der ved folkeafstemning kan brevstemmes i overensstemmelse med reglerne i kapitel 8 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 65, stk. 1, 1. og 2. pkt., og stk. 3, § 66, stk. 1, 1. pkt., og § 67 lyder således:

»§ 65. Valgstyernerne gennemgår brevstemmerne, om nødvendigt dagen før valgdagen. Yderkuberterne åbnes, og det undersøges, om brevstemmerne kan komme i betragtning. [...]

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Er der fra samme vælger modtaget mere end én brevstemme, der kan komme i betragtning, kommer den sidst afgivne brevstemme i betragtning.

§ 66. Når en brevstemme kan komme i betragtning, sættes et mærke ved vælgerens navn på valglisten, der angiver, at vælgeren har afgivet brevstemme. [...]

Stk. 2. [...]

Stk. 3. [...]

§ 67. En vælger, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning, kan ikke stemme ved afstemningen på valgdagen.«

Køge Kommunes udtalelse giver ikke ministeriet anledning til bemærkninger.

Udvalget tager det af Social- og Indenrigsministeriet oplyste til efterretning.

13) *Sven Holm* har den 3. december 2015 klaget over, at han den 2. december 2015 fra Roskilde Kommune modtog en erindring via e-mail og sms om, at der var folkeafstemning den følgende dag. *Sven Holm* har anført, at det er hans opfattelse, at digital kommunikation mellem borgerne og det offentlige skal foregå via e-boks. *Sven Holm* har endvidere anført, at han er forundret over fremgangsmåden og finder den upassende, da han ikke mener, at det kan være kommunens opgave på denne måde at »skubbe« til vælgerne. *Sven Holm* stiller i forlængelse heraf spørgsmålstejn ved, om kommunens fremgangsmåde er lovlig.

Sven Holm har som bilag til sin klage vedhæftet den af ham modtagne e-mail fra Roskilde Kommune, der har følgende ordlyd:

»Husk, at der er folkeafstemning om retsforbeholdet i morgen. Dit afstemningssted står på dit valgkort.

Mvh. Roskilde Kommune«

Roskilde Kommune har i anledning af klagen ved e-mail-korrespondance af 7. december 2015 oplyst, at kommunen kan bekræfte, at den pågældende sms er afsendt til alle mobilabonnementer hjemmehørende i Roskilde Kommune, fratrukket erhvervsnumre og personer tilmeldt Robinsonlisten via www.borger.dk. Roskilde Kommune har endvidere oplyst, at de udsendte e-mail og sms'er var indholdsmæssigt identiske, samt at der i alt blev udsendt sms'er til ca. 35.000 mobilnumre.

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 96, stk. 2, 1. pkt., i lov om valg til Fol-

ketinget, jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at når dagen for en folkeafstemning er fastsat, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en valgliste over kommunens vælgere og udsende valgkort i overensstemmelse med reglerne i kapitel 4 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 20, 1. og 3. pkt., lyder således:

»§ 20. Så snart valglisten er udarbejdet, udsender kommunalbestyrelsen valgkort til de vælgere, der er opført på valglisten og registreret i Det Centrale Personregister (CPR) med bopæl eller fast opholdssted i kommunen. [...] Valgkortet skal indeholde oplysning om vælgerens navn og adresse, nummer på valglisten samt om afstemningsstedets beliggenhed og dag og tid for afstemningen.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 4.10 bl.a. følgende:

»Så snart valglisten er udarbejdet, sender kommunalbestyrelsen automatisk valgkort ud til de vælgere, der er optaget på valglisten og registreret i CPR med bopæl eller fast opholdssted i kommunen, se lovens § 20, 1. pkt.

[...]

Valgkortene udarbejdes maskinelt på grundlag af de maskinelt udarbejdede valgliste og dermed på grundlag af kommunernes indberetninger til CPR, se afsnit 4.4. ovenfor.

Valgkortet skal indeholde oplysning om vælgerens navn og adresse, nummer på valglisten samt afstemningsstedets beliggenhed, og på hvilken dag og på hvilket tidspunkt afstemningen finder sted, se lovens § 20, 3. pkt. Hvis de maskinelt udskrevne valgkort ikke indeholder de nævnte oplysninger, f.eks. fordi ændringerne i afstemningsområderne eller afstemningsstederne er indberettet for sent, se afsnit 4.3. ovenfor, må de manglende oplysninger påføres valgkortene manuelt.

[...]

Kommunalbestyrelsen skal *senest 7 dage før afstemningsdagen*, dvs. senest torsdag den 26. november 2015, aflevere alle valgkort, der udskrives efter 15.-dagsvalglisten, til postbesørgelse, for at disse kan være modtaget af vælgerne senest 5 dage før afstemningsdagen, dvs. senest lørdag den 28. november 2015.

For at sikre hurtig udbringning opfordres kommunalbestyrelsen til at orientere postvæsenet om udsendelsen i god tid inden afleveringen til postbesørgelse.«

Det følger således af valglovgivningen, at det er kommunalbestyrelsens ansvar at udarbejde valgkort og at aflevere alle valgkort til postbesørgelse, for at disse kan være modtaget af vælgerne senest 5 dage før afstemningsdagen. Det er endvidere kommunalbestyrelsens ansvar, at valgkortet indeholder oplysning om vælgerens navn og adresse, nummer på valglisten samt afstemningsstedets beliggenhed, og på hvilken dag og på hvilket tidspunkt afstemningen finder sted.

Social- og Indenrigsministeriet har oplyst, at det efter ministeriets opfattelse følger af kommunalbestyrelsens ovennævnte oplysningsforpligtelse vedrørende afstemningsstedets beliggenhed, og på hvilken dag og på hvilket tidspunkt afstemningen finder sted, at kommunalbestyrelsen i tillæg til udsendelse af valgkort også på anden måde kan oplyse væl-

gerne om tid og sted for afstemningen, herunder via udsendelse af oplysende e-mail og sms'er til vælgerne.

Social- og Indenrigsministeriet har i den forbindelse bemærket, at offentlige afsendere ikke i medfør af lov nr. 528 af 11. juni 2012 om Offentlig Digital Post er forpligtet til at sende digital post til de tilsluttede personer og juridiske enheder via Offentlig Digital Post, der på nuværende tidspunkt leveres af e-Boks A/S.

Ministeriet har i den forbindelse henvist til §§ 7-10 i lov nr. 528 af 11. juni 2012 om Offentlig Digital Post:

»Anvendelsen af Offentlig Digital Post

§ 7. Offentlige afsendere, jf. stk. 5, kan, jf. dog § 9, anvende Offentlig Digital Post til kommunikation med fysiske personer og juridiske enheder, der er tilsluttet postløsningen efter § 3 eller § 4 med de retsvirkninger, der følger af § 10. Ved kommunikation forstås afsendelse af alle dokumenter og meddelelser m.v., herunder afgørelser.

Stk. 2. [...]

Stk. 3. [...]

Stk. 4. [...]

Stk. 5. Finansministeren offentliggør i Offentlig Digital Post, hvilke offentlige myndigheder m.v. der anvender Offentlig Digital Post som offentlige afsendere.

§ 8. [...]

§ 9. § 7, stk. 1, og § 8 gælder ikke, hvor det følger af anden lovgivning, at en meddelelse skal sendes

- 1) i fysisk form eller
- 2) digitalt på anden måde.

§ 10. Meddelelser, der sendes under anvendelse af Offentlig Digital Post, anses for

- 1) at være kommet frem på det tidspunkt, hvor meddelelsen er tilgængelig for adressaten i postløsningen, og
- 2) at være afsendt af den angivne afsender.«

Roskilde Kommunes udtalelse har ikke givet ikke Social- og Indenrigsministeriet anledning til bemærkninger.

Udvalget tager det af Social- og Indenrigsministeriet oplyste til efterretning.

14) *Jens Galtung* har den 19. november 2015 klaget over Kolding Kommune, idet *Jens Galtung* har oplyst, at han den 19. november 2015 var mødt op for at afgive brevstemme til folkeafstemningen torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning hos Borgerservice, Bredgade 1, 6000 Kolding, men at dette ikke var muligt, da Borgerservice var lagt ned af en uoplyst grund. Det fremgår af klagen, at *Jens Galtung* finder det problematisk og utilfredsstillende, at han således blev afskåret fra at afgive sin stemme til folkeafstemningen. Endelig opfordrer *Jens Galtung* til, at der gives mulighed for at stemme via selvbetjeningsløsninger på internettet.

Kolding Kommune har i anledning af klagen ved brev af 20. november 2015 til *Jens Galtung* med kopi til bl.a. Social- og Indenrigsministeriet oplyst, at Borgerservice på det tidspunkt, hvor *Jens Galtung* var mødt op for at brevstemme, var ramt af strømsvigt, der varede en time, og at man derfor ikke kunne tilgå brevstemmesystemet.

Kolding Kommune har endvidere oplyst, at medarbejderen, som *Jens Galtung* var i kontakt med hos Borgerservice, oplyste *Jens Galtung* om åbningstiderne for brevstemmeaf-

givning i Kolding Kommune samt om muligheden for at brevstemme i enhver kommune i landet.

Endvidere har Kolding Kommune oplyst, at den pågældende medarbejder desværre overså, at der var mulighed for at blive betjent manuelt. Endelig har kommunen oplyst, at *Jens Galtungs* henvendelse har ført til, at man har indskærpet over for personalet, at man husker at gøre opmærksom på muligheden for manuel betjening, forudsat at vælgeren har medbragt behørig legitimation. Kolding Kommune har efterfølgende telefonisk oplyst, at der ved manuel betjening forstås, at der ved brevstemmeafgivningen benyttes brevstemmemateriale, som er tilvejebragt af Social- og Indenrigsministeriet.

Social- og Indenrigsministeriet har i forlængelse af ovenstående bemærket, at såvel Kolding Kommune som Social- og Indenrigsministeriet umiddelbart efter modtagelse af klagen har vejledt *Jens Galtung* om mulighederne for at afgive brevstemme frem til og med den 1. december 2015.

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at følgende fremgår af § 100, stk. 1 og 4, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014:

»§ 100. Ved folkeafstemning kan der brevstemmes i overensstemmelse med reglerne i kapitel 8 for folketingsvalg, jf. dog stk. 2-4.

Stk. 2. [...]

Stk. 3. [...]

Stk. 4. Ved folkeafstemninger kan brevstemmeafgivning på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, jf. § 53, finde sted de sidste 3 måneder før afstemningsdagen, dog senest næstsidste søgnedag før afstemningsdagen.«

Af folketingsvalglovens § 53 fremgår det endvidere, at enhver vælger kan brevstemme i enhver kommune her i landet.

Om brevstemmematerialet fremgår følgende af folketingsvalglovens § 60, stk. 2 og 3:

»§ 60. [...]

Stk. 2. Social- og indenrigsministeren tilvejebringer brevstemmematerialet. Brevstemmematerialet skal til enhver tid findes hos kommunerne og på de danske repræsentationer i udlandet samt om bord i danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område.

Stk. 3. Social- og indenrigsministeren kan bestemme, at følgebrev og yderkuverter, der er tilvejebragt af kommunalbestyrelsen, skal sidestilles med følgebrev og yderkuverter tilvejebragt af social- og indenrigsministeren.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 8.2.2 om betingelserne for brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, bl.a. følgende:

»Brevstemmematerialet skal senest fra den dag, hvor brevstemmeafgivningen påbegyndes, dvs. fra og med torsdag den 8. oktober 2015, findes på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, herunder borgerservicecentre og lignende.

Det forhold, at der på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende, kan brevstemmes fra torsdag den 8. oktober 2015, indebærer endvidere, at der fra og med denne dag inden for almindelig ekspeditionstid skal være personale til stede, der kan fungere som brevstemmemodtagere for de vælgere, der måtte henvende sig for at brevstemme. [...]«

Af den nævnte vejledning fremgår endvidere af afsnit 8.1.1 om brevstemmematerialet bl.a. følgende:

»Social- og Indenrigsministeriet kan bestemme, at følgebrev og yderkuverter, som kommunalbestyrelsen har fået fremstillet, kan anvendes i stedet for de følgebrev og yderkuverter, som Social- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet, se lovens § 60, stk. 3.

I henhold hertil har Social- og Indenrigsministeriet bestemt, at det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD A/S' valgudskrivningssystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, skal sidestilles med følgebrev og yderkuverter, som Social- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet. Disse følgebrev og yderkuverter kan derfor anvendes ved den brevstemmeafgivning, som kommunalbestyrelsen står for, dvs. brevstemmeafgivning på borgerservicecentre m.v., i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem og på afsides beliggende øer.

Af hensyn til evt. tekniske eller andre problemer med udskrivning af det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD A/S' valgudskrivningssystem, skal kommunalbestyrelsen dog sørge for, at der alle steder, hvor der kan brevstemmes i kommunen, forefindes nogle eksemplarer af ministeriets brevstemmemateriale inkl. det følgebrev og den yderkuvert, som ministeriet har fået fremstillet. Det må således ikke forekomme, at en vælger afvises fra at afgive en brevstemme, fordi vedkommende ikke kan fremsøges i KMD's valgudskrivningssystem. I sådanne tilfælde skal vælgeren tilbydes at anvende ministeriets brevstemmemateriale, hvor følgebrevet kan udfyldes i hånden.»

Det følger således af valglovgivningen, at vælgeren, i tilfælde af at følgebrevet ikke kan udskrives, skal tilbydes at anvende ministeriets brevstemmemateriale, hvor følgebrevet kan udfyldes i hånden.

For så vidt angår Jens Galtungs opfordring til, at der gives mulighed for at stemme via selvbetjeningsløsninger på internettet, har Social- og Indenrigsministeriet oplyst, at den gældende valglovgivning ikke giver mulighed for elektronisk stemmeafgivning.

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig Kolding Kommunes oplysninger om, at kommunen har indskærpet over for personalet, at personalet skal huske at gøre opmærksom på muligheden for at anvende ministeriets brevstemmemateriale, hvis der opstår situationer, hvor brevstemmesystemet ikke kan tilgås. Ministeriet har endvidere noteret sig, at kommunen over for klageren har beklaget, at klageren ikke er blevet tilbudt denne løsning. Ministeriet kan i den forbindelse tilslutte sig grundlaget for kommunens beklagelse.

Udvalget tilslutter sig Kolding Kommunes beklagelse og noterer sig, at kommunen har indskærpet gældende regler over for sit personale.

15) *Knud Jens Nielsen* har den 3. december 2015 klaget over, at han efter at have brevstemt på Helsingør Bibliotek fik oplyst på Frederiksberg Hovedbibliotek, at han kunne stemme på ny inden folkeafstemningens afslutning. Klager har i den forbindelse oplyst, at han på afstemningsdagen mødte op på afstemningsstedet Remisen i Københavns Kommune, hvor han efter stor forvirring omkring hans ønske om at stemme på ny blev afvist fra at stemme.

Frederiksberg Kommune har i anledning af klagen ved e-mail af 7. december 2015 oplyst, at medarbejderne på Frederiksberg Hovedbibliotek har været fuldt opmærksomme på, at en vælger, der har brevstemt, kan brevstemme igen, og at det så vil være den senest afgivne brevstemme, der tages i betragtning. Kommunen har endvidere oplyst, at medarbejderne også har været opmærksomme på, at en vælger, der har afgivet en brevstemme, som er taget i betragtning, ikke kan stemme på afstemningsdagen.

Frederiksberg Kommune har desuden anført, at ingen af medarbejderne på Frederiksberg Hovedbibliotek kan erindre samtalen med klager. Endelig har kommunen beklaget, hvis klager har fået forståelsen af, at han kunne stemme igen på afstemningsdagen.

Københavns Kommune har i anledning af klagen ved vedhæftede brev af 7. december 2015 oplyst, at det fremgik af den digitale brevstemmeprotokol, at klager havde brevstemt til folkeafstemningen den 1. december 2015, kl. 12.18.

Københavns Kommune har endvidere oplyst, at valgsekretæren på afstemningsstedet Remisen har forklaret, at valgstyreformanden og en af valgstyrrerne ganske rigtigt var i tvivl om, hvorvidt man kunne stemme på valgdagen, hvis man havde brevstemt. Kommunen har beklaget, at der blev skabt forvirring omkring dette på afstemningsstedet.

Endelig har Københavns Kommune anført, at valgsekretæren kontaktede kommunens valgsekretariat og fik oplyst, at det ikke er muligt at stemme, hvis man har brevstemt, og at klager på den baggrund fik oplyst, at det ikke var muligt for ham at afgive sin stemme på afstemningsstedet.

Social- og Indenrigsministeriet kan i den anledning oplyse, at det følger af § 100, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at der ved folkeafstemning kan brevstemmes i overensstemmelse med reglerne i kapitel 8 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 65, stk. 1, 1. og 2. pkt., og stk. 3, § 66, stk. 1, 1. pkt., og § 67 lyder således:

»§ 65. Valgstyrrerne gennemgår brevstemmerne, om nødvendigt dagen før valgdagen. Yderkuverterne åbnes, og det undersøges, om brevstemmerne kan komme i betragtning. [...]

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Er der fra samme vælger modtaget mere end én brevstemme, der kan komme i betragtning,

kommer den sidst afgivne brevstemme i betragtning.

§ 66. Når en brevstemme kan komme i betragtning, sættes et mærke ved vælgerens navn på valglisten, der angiver, at vælgeren har afgivet brevstemme. [...]

Stk. 2. [...]

Stk. 3. [...]

§ 67. En vælger, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning, kan ikke stemme ved afstemningen på valgdagen.«

Det følger således af folketingsvalgloven, at en vælger, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning, ikke kan stemme ved afstemningen på valgdagen.

Frederiksberg Kommunes og Københavns Kommunes udtalelser giver ikke ministeriet anledning til bemærkninger.

Udvalget tager det af Social- og Indenrigsministeriet oplyste til efterretning.

16) *Jørgen Stig Henriksen* har den 4. december 2015 klaget over Københavns Kommune og afstemningsstedet Nyboder Skole i forbindelse med folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning.

Det fremgår af klagen, at klager på TV 2 News har set et interview med statsminister Lars Løkke Rasmussen fra Nyboder Skole, hvor statsministeren i valglokalet i umiddelbar forlængelse af sin stemmeafgivning argumenterede for et ja.

Det er endvidere klagers opfattelse, at statsministeren under interviewet stod i umiddelbar nærhed af vælgere, der endnu ikke havde stemt, og at disse – og vælgere i stemmeboksene – kunne høre statsministerens udtalelser. Endvidere er det klagers opfattelse, at interviewet varede ca. 15 minutter. Endelig har klager anført, at statsministerens udtalelser i valglokalet efter hans opfattelse var udtryk for valgagitation.

Københavns Kommune har i anledning af klagen ved brev af 7. december 2015 bl.a. oplyst, at der på baggrund af erfaringerne fra folketingsvalget i juni 2015 fra valgstyrelsens side var stor opmærksomhed på, at statsministerens stemmeafgivning ikke skulle give anledning til gener for de øvrige vælgere i form af ekstra ventetid eller kamerahold m.fl., som kunne stå i vejen. Derfor var der lagt en plan for statsministerens betjening ved et specifikt valgbord, hvor der var god plads ved siden af, for at få det bedste flow gennem lokalet af de medfølgende journalister og kamerafolk.

Københavns Kommune har desuden oplyst, at valgstyrelsen på interviewtidspunktet ikke var opmærksom på indholdet af statsministerens udtalelser til pressen, og at valgstyrelsen først efterfølgende blev bekendt hermed. Dette skyldtes, at opmærksomheden var rettet mod, at de øvrige vælgere fysisk ugeneret kunne blive betjent ved valgbordene og passere gennem stemmeboksene. Københavns Kommune antager, at det var vanskeligt for andre i valglokalet end journalisterne og kamerafolkene at høre, hvad statsministeren udtalte til pressen.

I forhold til de faktiske omstændigheder omkring interviewet har Københavns Kommune præciseret, at interviewet højst varede nogle få minutter, og at der på det pågældende tidspunkt ikke var vælgere, der stod og ventede på at afgive deres stemme. Københavns Kommune har desuden oplyst, at der på det pågældende tidspunkt ikke var ventetid, hverken ved valgbordene eller ved stemmeboksene. Endelig har

Københavns Kommune oplyst, at det må anses for højst usandsynligt, at vælgere i stemmeboksene ville have kunnet høre, hvad statsministeren sagde.

Københavns Kommune har imidlertid konstateret, at statsministerens udtalelser reelt var udtryk for valgagitation, hvilket kommunen har beklaget. Københavns Kommune har i den forbindelse oplyst, at der fremadrettet vil være særligt fokus både på de fysiske rammer for statsministerens stemmeafgivning og på håndhævelse af forbuddet mod valgagitation.

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 99, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at afstemningen på afstemningsdagen finder sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 50 lyder således:

»§ 50. Valgstyrelserne kan bestemme, at der i stemmelokalet foruden de personer, som forestår afstemningen, kun må opholde sig vælgere, der skal afgive stemme. Endvidere kan valgstyrelserne begrænse antallet af tilstedeværende vælgere, når ordensmæssige hensyn kræver det. Valgstyrelserne påser, at vælgerne ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. De tilstedeværende skal i øvrigt rette sig efter valgstyrelsernes anvisninger.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 7.5 bl.a. følgende:

»Påbuddet for valgstyrelserne om at sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation, blev ved en lovændring i 2012 (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) udstrakt til også at gælde enhver anden form for holdningsmæssig påvirkning. Der er dog alene tale om en kodificering af de almindelige valgretnlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling, som valgstyrelserne hidtil også er blevet påbudt at bidrage til at opretholde i ministeriets vejledninger om afholdelse af valg og folkeafstemninger. Forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgeren indebærer således, at der ikke må uddeles propagandamateriale eller hænges valgplakater op eller på anden måde udøves egentlig valgagitation i de nævnte lokaliteter eller de umiddelbare adgangsveje hertil, f. eks. gange, trapper samt efter omstændighederne skolegårde og lignende. [...]

[...]

Også holdningsmæssig påvirkning fra andre vælgere er omfattet af forbuddet. Det er dog forudsat i loven, at valgstyrelserne alene skal skride ind, når manifestationerne er af en vis påtrængende karakter. At vælgere, der møder op for at stemme, bærer emblemer, mærkater eller lignende med opfordringer til at stemme ja eller nej eller har deres mobiltelefoner, smartphones, tablets m.v. tændte, er normalt ikke i sig selv nok til, at valgstyrelserne skal skride ind.«

Af den nævnte vejledning fremgår endvidere af afsnit 7.10 bl.a. følgende:

»Valgstyrerne skal også sikre, at pressen ikke får adgang til stemmelokalerne på en måde, der strider mod forbuddet i lovens § 50 mod valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalene eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, se afsnit 7.5. og 7.9. ovenfor. Hvis pressen får adgang til stemmelokalerne, skal valgstyrerne sikre, at pressen først henvender sig til vælgerne, efter at disse har stemt, at vælgerne kun afbildes/medvirker i reportagen efter eget ønske, og at reportagen fra stemmelokalerne ikke får karakter af valgagitation over for de vælgere, der er til stede i lokalet.

Valgstyrerne skal endvidere sikre, at pressens eventuelle tilstedeværelse kan ske uden gene eller ulempe for vælgerne under hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden.«

Det er Social- og Indenrigsministeriets opfattelse, at statsministerens udtalelser i valglokalet på Nyboder Skole er omfattet af folketingsvalglovens § 50.

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig, at Københavns Kommune har beklaget hændelsen, og at kommunen har oplyst, at der fremadrettet vil være særligt fokus på håndhævelse af forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgerne. Ministeriet har i den forbindelse tilslutte sig grundlaget for kommunens beklagelse.

Københavns Kommunes udtalelse giver herefter ikke Social- og Indenrigsministeriet anledning til yderligere bemærkninger.

Udvalget kan tilslutte sig Københavns Kommunes beklagelse og noterer sig, at kommunen fremadrettet vil have særligt fokus på håndhævelse af forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgerne.

17) *Tina Sørensen* har den 9. december 2015 klaget over Ballerup Kommune og afstemningsstedet Egebjerghallen i forbindelse med folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning.

Det fremgår af klagen, at klager på DR 2 har set et interview med socialdemokraternes formand Mette Frederiksen fra Egebjerghallen i Ballerup Kommune, hvor hun udtalte sig til pressen i valglokalet. Det er klagers opfattelse, at Mette Frederiksen under interviewet argumenterede for et ja i valglokalet, imens øvrige vælgere kom og gik fra valgstedet.

Ballerup Kommune har i anledning af klagen ved brev af 11. december 2015 bl.a. oplyst, at valgstyrerformanden på afstemningsstedet har orienteret kommunen om forløbet. Kommunen har på den baggrund oplyst, at der omkring kl. 9.30 dukkede pressefolk op fra TV 2, DR, Scanpix og nogle andre medier. De begrundede deres tilstedeværelse i hallen med, at Mette Frederiksen ville ankomme omkring kl. 10.00, og at de ville tale med hende og overvære hendes stemmeafgivelse. Valgstyrerformanden informerede hver især om reglerne om fotografering af ikkevedkommende borgere under valghandlingen, og de fremmødte pressefolk undrede sig, da de aldrig tidligere havde fået dette at vide.

Ballerup Kommune har videre oplyst, at da Mette Frederiksen ankom lidt efter kl. 10.00, startede hun med at lade sig interviewe i nærheden af indgangen, men dog på så be-

hørig afstand af denne, at folk kunne komme uhindret ind i hallen og afgive deres stemme. Valgstyrerformanden valgte at placere sig 4-5 meter væk for at holde øje med andres tilstedeværelse i billedet. Valgstyrerformanden hørte derfor ikke, hvad der blev talt om eller spurgt om i interviewet. Ifølge valgstyrerformanden var der ikke mange mennesker til stede i hallen på dette tidspunkt, og der var ikke på noget tidspunkt tale om, at folk linede op for at høre, hvad der blev sagt. Det er på den baggrund valgstyrerformandens vurdering, at Mette Frederiksen således ikke har talt i et toneleje, så det har kunnet høres i resten af hallen, ligesom hun heller ikke har henvendt sig til folk på stedet. Det var tydeligt, at hendes svar var målrettet journalisterne og deres mikrofoner. Valgstyrerformanden havde derfor på ingen måde opfattelsen af, at der foregik valgagitation på valgstedet.

Ballerup Kommune har desuden oplyst, at kommunens valgsekretariat inden folkeafstemningen udsendte en instruktion til alle valgstyrere og tilfornede vælgere, hvor opgaver og ansvar er beskrevet. Af instruktionen fremgår bl.a. følgende:

»Valgstyrerne skal sørge for ro og orden, og kan bestemme, at der ikke må opholde sig andre end de fremmødte vælgere i afstemningslokalet – bortset fra medlemmer af valgbestyrelsen, valgstyrerne og de tilfornede.

Valgstyrerne sørger for, at vælgerne ikke udsættes for valgagitation i valglokalene eller på de umiddelbare adgangsveje hertil (på matriklen). Uddeling af propagandamateriale og ophængning af valgplakater må ikke ske i de nævnte lokaliteter.

Ingen valgstyrer eller tilfornet må under valghandlingen give nogen vælger råd, anvisning eller opfordring om, hvordan vedkommende skal stemme.«

Af Ballerup Kommunes instruktion fremgår desuden bl.a. følgende:

»[...] af hensyn til stemmehemmeligheden [må der ikke] fotograferes eller videofilmes i eller uden for afstemningslokalene med mindre, at alle personer der filmes/fotograferes har accepteret dette.

Personer, som ønsker at fotografere eller videofilme i valglokalet henvises til valgstyrerformanden for nærmere vejledning.«

Ballerup Kommune har i tilknytning hertil oplyst, at der inden folkeafstemningen blev afholdt et møde for valgstyrerformænd og valgsekretærer, hvor der blev orienteret om centrale dele af vejledningen og var mulighed for at stille spørgsmål til valgstyrerformandens opgaver og ansvar.

Ballerup Kommunes valgsekretariat har beklaget, at instruktionen af valgstyrere ikke har været tilstrækkelig klar. Hændelsen har givet kommunen anledning til, at valgsekretariatet revurderer instruktionen af valgstyrere, så det er tydeligt, hvordan de kan håndtere lignende situationer. Det er valgsekretariatets vurdering, at der ikke har fundet påtrængende valgagitation sted i valglokalet, men vejledningerne skal revurderes, så der ikke opstår situationer, hvor det kan opfattes som en overtrædelse af reglerne om valgagitation.

Eftersom klagers og Ballerup Kommunes beskrivelse af hændelsesforløbet kan give anledning til tvivl om lokaliteten for det pågældende interview med Mette Frederiksen, har

Social- og Indenrigsministeriet af Ballerup Kommune telefonisk fået oplyst, at interviewet foregik i valglokalet. På forespørgsel har kommunen endvidere telefonisk oplyst, at kommunens udtalelse er afgivet på baggrund af at have gennemset det pågældende interview.

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 99, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at afstemningen på afstemningsdagen finder sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 50 lyder således:

»§ 50. Valgstyrelserne kan bestemme, at der i stemmelokalet foruden de personer, som forestår afstemningen, kun må opholde sig vælgere, der skal afgive stemme. Endvidere kan valgstyrelserne begrænse antallet af tilstedeværende vælgere, når ordensmæssige hensyn kræver det. Valgstyrelserne påser, at vælgerne ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. De tilstedeværende skal i øvrigt rette sig efter valgstyrelsernes anvisninger.«

Af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10724 af 5. oktober 2015 om afholdelse af folkeafstemning torsdag den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning fremgår af afsnit 7.5 bl.a. følgende:

»Påbuddet for valgstyrelserne om at sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation, blev ved en lovændring i 2012 (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) udstrakt til også at gælde enhver anden form for holdningsmæssig påvirkning. Der er dog alene tale om en kodificering af de almindelige valgretlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling, som valgstyrelserne hidtil også er blevet påbudt at bidrage til at opretholde i ministeriets vejledninger om afholdelse af valg og folkeafstemninger. Forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgeren indebærer således, at der ikke må uddeles propagandamateriale eller hænges valgplakater op eller på anden måde udøves egentlig valgagitation i de nævnte lokaliteter eller de umiddelbare adgangsveje hertil, f. eks. gange, trapper samt efter omstændighederne skolegårde og lignende. [...]

[...]

Også holdningsmæssig påvirkning fra andre vælgere er omfattet af forbuddet. Det er dog forudsat i loven, at valgstyrelserne alene skal skride ind, når manifestationerne er af en vis påtrængende karakter. At vælgere, der møder op for at stemme, bærer emblemer, mærkater eller lignende med opfordringer til at stemme eller har deres mobiltelefoner, smartphones, tablets m.v. tændte, er normalt ikke i sig selv nok til, at valgstyrelserne skal skride ind.«

Af den nævnte vejledning fremgår endvidere af afsnit 7.10 bl.a. følgende:

»Valgstyrelserne skal også sikre, at pressen ikke får adgang til stemmelokalerne på en måde, der strider mod forbuddet i lovens § 50 mod valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, se afsnit 7.5. og 7.9. ovenfor. Hvis pressen får adgang til stemmelokalerne, skal valgsty-

relserne sikre, at pressen først henvender sig til vælgerne, efter at disse har stemt, at vælgerne kun afbildes/medvirker i reportagen efter eget ønske, og at reportagen fra stemmelokalerne ikke får karakter af valgagitation over for de vælgere, der er til stede i lokalet.

Valgstyrelserne skal endvidere sikre, at pressens eventuelle tilstedeværelse kan ske uden gene eller ulempe for vælgerne under hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden.«

Det er Social- og Indenrigsministeriets opfattelse, at Mette Frederikssens udtalelser i valglokalet i Egebjergshallen er omfattet af folketingsvalglovens § 50.

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig, at Ballerup Kommune har beklaget, at instruktionen af valgstyrelserne ikke har været tilstrækkelig klar, og at kommunen vil revurdere instruktionen af valgstyrelserne, så det er tydeligt, hvordan de kan håndtere lignende situationer. Ministeriet kan i den forbindelse tilslutte sig grundlaget for kommunens beklagelse.

Ballerup Kommunes udtalelse giver herefter ikke Social- og Indenrigsministeriet anledning til yderligere bemærkninger.

Udvalget kan tilslutte sig Ballerup Kommunes beklagelse og noterer sig, at kommunen revurderer instruktionen af valgstyrelserne, så det er tydeligt, hvordan de kan håndtere lignende situationer.

18) *Klaus Dræby* har den 2. december 2015 klaget over, at han forgæves den 30. november 2015 forsøgte at afgive sin stemme på konsulatet i Guadalajara i Mexico, idet personalet på konsulatet ikke havde fået tilstrækkelig instruktion til at kunne forestå brevstemmeafgivningen korrekt. Klaus Dræby har bl.a. oplyst, at han fik udleveret en kuvert indeholdende brevstemmematerialet til det senest afholdte folketingsvalg samt en to siders lang formular angående opstillingslister. Klaus Dræby har endvidere oplyst, at den pågældende medarbejder til sidst foreslog ham, at han afgav sin stemme på et stykke blankt papir, så vedkommende skrev hans navn, og hvad han stemte ned i sin notesbog. Endelig oplyser Klaus Dræby, at man på konsulatet ikke var klar over, at stemmer afgivet på konsulatet skulle sendes i god tid til Danmark, idet han fik oplyst, at han sagtens kunne stemme, da stemmer først skulle sendes til Danmark den følgende dag. Han fik senere oplyst, at dette ikke var korrekt, og at man med al sandsynlighed ikke ville kunne nå at modtage hans stemme i Danmark.

Klaus Dræby anfører i forlængelse heraf, at man efter hans opfattelse må kunne forvente, at en konsul på et dansk konsulat evner at uddanne sit personale, således at de borgere, konsulen skal servicere, ikke bliver frataget deres grundlovssikrede ret til at afgive stemme til en folkeafstemning, og at han rent principielt finder det helt uacceptabelt, at en dansk statsborger på den måde fratages sin ret til at stemme.

Af Udenrigsministeriets svar af 3. december 2015 til Klaus Dræby vedrørende klagen fremgår bl.a.:

»Proceduren er, at konsulen bliver instrueret i modtagelse og afgivelse af brevstemmer i forbindelse med danske afstemninger. Det er meget beklageligt, at sekretæren ikke har været informeret tilstrækkeligt til, at din brevstemmeafgivel-

se er foregået korrekt, og at du er blevet imødekommet af en god oplevelse i forhold til din brevstemmeafgivelse. Jeg kan endnu engang kun beklage den meget uheldige situation, og ved at det er en ringe trøst taget situationen i betragtning.

Vi er meget opmærksom på den beklagelige situationen, og henvendelsen er taget til efterretning.«

Udenrigsministeriet har i anledning af klagen ved udtalelse af 11. december 2015 oplyst følgende til Social og Indenrigsministeriet:

»Udenrigsministeriet har modtaget nedenstående udtalelse fra ambassaden i Mexico på baggrund af klage fra Klaus Dræby i forbindelse med folkeafstemningen om retsforbeholdet d. 3. december 2015, som hermed videresendes til videre foranstaltning.

Udenrigsministeriet kan henholde sig til ambassadens udtalelse.

»Ambassaden sendte den 8. oktober vedhæftede instruks ud til vores underlagte honorære konsulater på baggrund af instruks fra JT af 6. oktober 2015 om folkeafstemningen den 3. december 2015. Vi modtog ikke efterfølgende nogen henvendelse fra konsulatet i Guadalajara med spørgsmål til instruksen og har derfor måttet forstå, at instruksen var forstået og indholdet videreføret til relevante medarbejdere på konsulatet. Eftersom konsulatet efterfølgende har beklaget det hændte overfor os, må vi formode, at Klaus Dræbys beskrivelse af hændelsesforløbet er korrekt. Vi kan kun være enige i, at det er uacceptabelt, at den medarbejder, konsulen har tildelt opgaven at tage imod danske statsborgere, ikke er blevet klædt på til opgaven. For at undgå lignende hændelser i fremtiden vil ambassaden ifm. valg og folkeafstemninger følge op på vores instrukser til underlagte konsulater for på den måde at sikre, at instrukserne er forstået og videreføret til relevante medarbejdere.«

Af Udenrigsministeriets ovennævnte instruks af 6. oktober 2015 til diplomatiske repræsentationer i udlandet om folkeafstemningen den 3. december 2015 fremgår bl.a., at repræsentationen venligst bedes informere underlagte honorære konsulater om afstemningen og om den af Udenrigsministeriet fremsendte information.

Af den vedhæftede instruks af 8. oktober 2015 fra ambassaden i Mexico til de underlagte honorære konsulater fremgår bl.a. følgende:

»On 3 December 2015 a referendum will be held in Denmark regarding the transformation of the current Danish opt-out into an opt-in on EU matters regarding Justice and Home Affairs. Danish voters abroad may already cast their postal votes at the Consulates from 8 October 2015. To reach the municipalities in time to be counted in, votes must be sent from the Consulates so that they **reach the Ministry of Foreign Affairs in Copenhagen on 1 December 2015 at the latest**. However, up until 3 December 2015 at 9 am Danish time, we must not deny any Danish citizen to cast a vote for the Referendum even if the vote cannot reach Denmark in time.

[...]

If the Consulate already has voting material from other referendums it may be used if it was printed by the company Schultz in one of the following years: 2008, 2012, 2014 or

2015. **Important:** No other voting material will be valid for this referendum. Attachment 5 shows an envelope of correct voting material and how you can see which year it was printed (lower right corner of the paper »Vejledning« enclosed in the red envelope).

If the Consulate needs to order voting material please contact Papirforvaltningen@um.dk.

For further reference please find attached an unofficial English versions of:

- The Right to Vote of Danish Citizens living abroad (attachment 1),
 - the rules pertaining to the right to vote expressed in the Danish Parliament's election act (attachment 2)
 - voting material instructions (attachment 3).
- [...]

Please do not hesitate to contact the Embassy with any questions you may have and feel free to refer Danish citizens with questions on the subject to us.«

Af attachment 3 til ovenstående instruks, som er en uautoriseret oversættelse af den instruks, der fremgår af bagsiden af følgebrevet til brevstemmematerialet, fremgår, hvorledes vælgeren skal udfylde brevstemmematerialet. Det fremgår herunder, at vælgeren skal udfylde følgebrevet i overværelse af stemmemodtageren, som herefter attesterer følgebrevet, og at vælgeren skal aflevere den afgivne brevstemme til stemmemodtageren, som sørger for at sende den til kommunalbestyrelsen i den af vælgeren angivne kommune.

Social- og Indenrigsministeriet har i den anledning oplyst, at det følger af § 100, stk. 1, i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, at der ved folkeafstemning kan brevstemmes i overensstemmelse med reglerne i kapitel 8 for folketingsvalg.

Folketingsvalglovens § 57, stk. 2-4, lyder således:

»§ 57. [...]

Stk. 2. Vælgere, der opholder sig i udlandet, kan brevstemme på en dansk diplomatisk eller konsulær repræsentation eller hos en stemmemodtager, der er udpeget af social- og indenrigsministeren.

Stk. 3. Brevstemmer, der er afgivet mere end 3 måneder før valgdagen, kommer ikke i betragtning.

Stk. 4. Når valg til Folketinget er udskrevet, sørger social- og indenrigsministeren for, at de danske repræsentationer og andre stemmemodtagere i udlandet bliver underrettet herom.«

Folketingsvalglovens § 60, stk. 1 og 2, lyder således:

»§ 60. Brevstemmematerialet består af stemmeseddel, konvolut, følgebrev og yderkuvert. Social- og indenrigsministeren bestemmer brevstemmematerialets nærmere indhold og udformning.

Stk. 2. Social- og indenrigsministeren tilvejebringer brevstemmematerialet. Brevstemmematerialet skal til enhver tid findes hos kommunerne og på de danske repræsentationer i udlandet samt om bord i danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område.«

Folketingsvalglovens § 61, stk. 1, 3, og 7, lyder således:

»§ 61. Vælgere, der ønsker at brevstemme, skal vise fornøden legitimation til brevstemmemodtageren. Herefter udleveres brevstemmematerialet, jf. § 60.

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Vælgeren udfylder stemmesedlen uden overværelse af andre og lægger den i konvolutten. Derefter udfylder vælgeren følgebrevet og underskriver dette i overværelse af stemmemodtageren, der attesterer stemmeafgivningen. Vælgeren lægger herefter konvolutten med stemmeseddel samt følgebrevet i yderkuverten og lukker yderkuverten i overværelse af stemmemodtageren. Vælgeren udfylder yderkuverten med sit navn, sin fødselsdato og sin bopæl i overværelse af stemmemodtageren.

Stk. 4. [...]

Stk. 5. [...]

Stk. 6. [...]

Stk. 7. Yderkuverten sendes til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vælgeren er optaget på valglisten.«

I Social- og Indenrigsministeriets e-mail af 6. oktober 2015 til bl.a. Udenrigsministeriet om brevstemmeafgivning ved folkeafstemningen den 3. december 2015 anmodes Udenrigsministeriet bl.a. om at drage omsorg for, at repræsentationerne bliver forsynet med det nødvendige brevstemmemateriale, såfremt dette ikke allerede er sket. Af det vedhæftede brev til den nævnte e-mail fremgår bl.a. følgende:

»Loven indeholder **ikke nogen sidste frist for at afgive brevstemme** i udlandet. En brevstemme skal imidlertid være afgivet i så god tid forud for afstemningsdagen, at den kan være sendt hjem og modtaget i vedkommende kommune, inden afstemningen går i gang kl. 9 på afstemningsdagen.

Det vil være hensigtsmæssigt, at vælgere, der henvender sig for at brevstemme på en repræsentation eller hos en bemyndiget stemmemodtager kort tid før afstemningsdagen, orienteres herom. **Ingen vælger, der henvender sig for at afgive brevstemme før afstemningsdagen, kan dog afvises fra at afgive brevstemme**, uanset at det ikke er sandsynligt, at brevstemmen kan nå hjem i tide.

[...]

Ved brevstemmeafgivning må kun anvendes det brevstemmemateriale, der er fremstillet af Social- og Indenrigsministeriet, og som er gengivet i bilag 2 (billede af brevstemmematerialet).

[...]

Eventuelle restoplæg af det brevstemmemateriale til folkeafstemninger, ministeriet lod fremstille i 2008, kan fortsat bruges. Tidligere restoplæg kan ikke benyttes, men skal kasseres.

Brevstemmemateriale beregnet til folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg eller kommunale og regionale valg kan ikke benyttes til folkeafstemningen.

[...]

Om **fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen** kan henvises til den vejledning, der er trykt på bagsiden af følgebrevet i brevstemmematerialet.

[...]

Repræsentationerne/stemmemodtageren skal sørge for, at de afgivne brevstemmer (yderkuvert med konvolut med

stemmeseddel samt følgebrev) bliver sendt hjem til kommunalbestyrelsen i den kommune, vælgeren har angivet på brevstemmens yderkuvert snarest muligt, så de kan være sendt hjem og modtaget i vedkommende kommune, inden afstemningen går i gang på afstemningsdagen kl. 9.«

Det følger således af valglovgivningen, at de danske diplomatiske eller konsulære repræsentationer i udlandet skal forestå brevstemmeafgivningen i udlandet. Heri ligger en pligt for repræsentationerne til at sørge for, at der forefindes tilstrækkeligt og korrekt brevstemmemateriale på repræsentationen, at sørge for at instruere de medarbejdere, der skal virke som stemmemodtagere, i proceduren for afgivelse og modtagelse af brevstemmer, samt at sørge for, at de afgivne brevstemmer snarest muligt bliver sendt til kommunalbestyrelsen i den kommune, vælgeren har angivet på brevstemmens yderkuvert, så de kan være modtaget i vedkommende kommune, inden afstemningen går i gang på afstemningsdagen kl. 9.

I kraft af deres funktion ved brevstemmeafgivningen er de danske diplomatiske eller konsulære repræsentationer i udlandet således forpligtede til at sørge for, at brevstemmeafgivningen kan foregå korrekt, herunder til om fornødent ved henvendelse til den stedlige ambassade/Udenrigsministeriet at afklare eventuelle tvivlsspørgsmål vedrørende repræsentationens opgaver i forbindelse med afvikling af brevstemmeafgivningen.

Social- og Indenrigsministeriet har noteret sig ambassaden i Mexicos oplysninger om, at ambassaden for at undgå lignende hændelser i fremtiden i forbindelse med valg og folkeafstemninger vil følge op på ambassadens instrukser til underlagte konsulater for på den måde at sikre, at instrukserne er forstået og videreformidlet til relevante medarbejdere. Ministeriet har endvidere noteret sig ambassadens udtalelse om, at ambassaden kun kan være enig i, at det er uacceptabelt, at den medarbejder, konsulen på konsulatet i Guadalajara har tildelt opgaven at tage imod danske statsborgere, ikke er blevet klædt på til opgaven. Social- og Indenrigsministeriet har endelig noteret sig, at Udenrigsministeriet og ambassaden i Mexico over for klager har beklaget, at medarbejderen på konsulatet i Guadalajara ikke har været informeret tilstrækkeligt til, at hans brevstemmeafgivning er foregået korrekt, samt at konsulatet i Guadalajara over for ambassaden har beklaget hændelsen. Ministeriet kan i den forbindelse tilslutte sig grundlaget for Udenrigsministeriets og ambassaden i Mexicos henholdsvis konsulatet i Guadalajaras beklagelser af den alvorlige fejl.

Udenrigsministeriets udtalelse giver herefter ikke Social- og Indenrigsministeriet anledning til yderligere bemærkninger.

Udvalget kan tilslutte sig Udenrigsministeriets, ambassaden i Mexicos og konsulatet i Guadalajaras beklagelse. Udvalget noterer sig, at ambassaden vil tage skridt til at undgå gentagelser.

P.u.v.

Peter Juel Jensen
formand